

ΕΥΤΥΧΙΑΣ Δ. ΛΙΑΤΑ

ΙΕΡΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΑΠΟ 1412-1558
(ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΑ)

ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΑΠΟ ΤΑ «ΘΗΣΑΥΡΙΣΜΑΤΑ» ΤΟΜ. 13

BENETIA
1976

ΕΥΤΥΧΙΑΣ Δ. ΛΙΑΤΑ

ΙΕΡΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΑΠΟ 1412-1558
(ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΑ)

ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΑΠΟ ΤΑ «ΘΗΣΑΥΡΙΣΜΑΤΑ» ΤΟΜ. 13

ΒΕΝΕΤΙΑ
1976

ΙΕΡΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΑΠΟ 1412 - 1558 (ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΑ)

Ἡ ἐργασία αὕτη ἀποτελεῖ συμβολή στὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας στὰ πρῶτα τῆς χρόνια, γιὰ τὰ ὁποῖα ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης στοιχείων δὲν ἔχουμε ἀκόμα καθαρὴ εἰκόνα¹. Οἱ περισσότερες μελέτες ποὺ δημοσιεύτηκαν γιὰ τὴν πρώιμη αὕτη ἐποχὴ ἀναφέρονται στὸ θρησκευτικὸ κυρίως τομέα, ἐπεὶδὴ γιὰ τοὺς ἄλλους (οἰκονομικὸ, κοινωνικὸ κ.λ.π.) τὰ στοιχεῖα εἶναι ἀνεπαρκῆ ἢ λείπουν ἐντελῶς. Αὐτὸ ὀφείλεται ἴσως στὸ ὅτι ἡ θρησκεία εἶχε τὴν πρώτη θέσιν στῇ ζωῇ τῆς Ἀδελφότητος κατὰ τὰ χρόνια αὐτά, ἀφοῦ κύριος σκοπὸς τῆς ἱδρυσῆς τῆς ἦταν ἡ ἀσκηση φιλανθρωπίας καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν μελῶν τῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς, ὅταν οἱ συνθῆκες τὸ ἐπέτρεπαν. Σκοπὸς τῆς ἐργασίας αὐτῆς δὲν εἶναι νὰ ἐπεκταθῇ πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, ἀφοῦ οἱ περιπέτειες τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας μέχρι νὰ πάρῃ τὴν ὁριστικὴν μορφή, τὰ ἱστορικὰ τῆς ἱδρυσῆς τῆς ἐκκλησίας τῆς καὶ τῶν πρώτων ἱερέων τῆς ἔχουν ἤδη μελετηθῇ καὶ μιὰ ἀκόμα ἐπανάληψή τους ἐδῶ θὰ ἦταν περιττὴ². Θεώρησα ἀντίθετα ἀπαραίτητο καὶ γιὰ ἐξυπηρέτηση τοῦ ἐρευνητῆ τὴν κατάρτιση ἐνὸς καταλόγου τῶν ἱερέων πολὺ πιὸ ὀλοκληρωμένου ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει δώσει ὁ Βελοῦδος³. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ συγκέντρωσα σκόρπια στοιχεῖα, εἰδήσεις βιβλιογραφικὰς καὶ ἀρχειακὰς, καὶ συνέταξα τὸν κατάλογο ποὺ παραθέτω. Τὸν περιορίσα χρονικὰ μέχρι τὸ 1558, ἐπεὶδὴ τότε ἀρχίζει τὸ πρῶτο Βιβλίον Πρακτικῶν (Capitolare I) τῆς Ἀδελφότητος, ποὺ ἀπλοποιεῖ τὰ προβλήματα τῆς ἐρευνας στὸν τομέα αὐτό, γιὰτὶ ἐκεῖ μέσα βρίσκει πιὰ κανεὶς ὅλες τὶς ἐκλογὰς τῶν ἐφημερίων δίχως κενὰ καὶ μὲ ἀπόλυτη χρονολογικὴ σειρὰ καὶ ἀκρίβεια. Διεύρυνα ὅμως τὸν κατάλόγόν μου ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενο, περιλαμβάνοντας ὅχι μόνον τοὺς

1. Γιὰ τὴν ζωὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας στὸ 16ο αἰῶνα βλ. πρόσφατα ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ, Συμβολὴ στὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας στὸ 15^ο αἰῶνα, Ἀθήναι 1976, σ. 1 - 151.

2. ΙΩΑΝ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ, Βενετία² 1893, σ. 15 - 67. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, I Greci a Venezia e la loro posizione religiosa nel XV° secolo, «Ὁ Ἑρμηνεύτης» 5 (1967), σ. 105 - 137. — Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὴ Κοινότης καὶ οἱ μητροπολιτικαὶ Φιλαδελφείας, ΕΕΒΣ 37 (1969 - 1970), σ. 170 - 181. — ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ, ὁ.π., σ. 12 - 17, 47 - 50.

3. ΙΩΑΝ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, ὁ.π., σ. 180 - 183.

ἐφημέριους τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρεπιδημοῦντες Ἕλληνες κληρικοὺς στὴ Βενετία γιὰ ὅσους βρῆκα στοιχεῖα, ἐξαντλώντας ἔτσι, ὅσο ἦταν δυνατό, τὸ θέμα στὰ πρῶτα σκοτεινὰ χρόνια τῆς ζωῆς τῆς Ἀδελφότητος. Οἱ ἱερεῖς, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἔχω μαρτυρίες ὅτι χρημάτισαν ἐφημέριοι στὴν ὀρθόδοξη ἐλληνικὴ ἐκκλησία, ἔζησαν ὅμως γιὰ ἓνα μεγάλο ἢ μικρὸ χρονικὸ διάστημα στὴ Βενετία, σημειώνονται στὸν κατάλογο μὲ ἀστερίσκο. Ἡ σειρὰ πού ἀκολουθῶ στὴν καταγραφὴ εἶναι χρονολογικὴ μὲ βάση τὴν πρώτη μνεῖα ἐφημερίας τῶν ἱερέων ἢ παρουσίας στὴ Βενετία τῶν κληρικῶν.

Παράλληλα ἔκρινα σκόπιμη τὴ δημοσίευση μερικῶν ἀνέκδοτων ἐγγράφων, γιὰτὶ δίνουν ἀδρὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς Βενετίας στὰ πρῶτα τῆς χρόνια, τὰ προβλήματα τῆς καὶ τὸν ἀγῶνα τῆς νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν καταπιεστικὴ βενετσιάνικη κηδεμονία. Τῇ μεγαλύτερῃ σπουδαιότητῃ ἔχει τὸ ἔγγραφο Β' καὶ σὰ συμπληρωματικὰ του μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν τὰ Β', Β² καὶ Γ'. Τὸ ἔγγραφο Α' ⁴, ἂν καὶ εἶναι μερικὰ χρόνια προγενέστερο τῶν ἄλλων καὶ αὐστηρὰ κρινόμενο δὲ φαίνεται νὰ συνδέεται μὲ αὐτὰ, στὴν οὐσία σχετίζεται ἀρκετὰ μὲ τὸ Β' καὶ βοηθεῖ στὴν κατανόηση καὶ τὴ δικαιολόγησιν τοῦ περιεχομένου του. Εἶναι ἓνα κατηγορητήριο κατὰ τοῦ παπᾶ Νικολοῦ Τριζέντου καὶ πρέπει νὰ ἔχῃ συνταχθῇ μετὰ τὸν Ἰούλι τοῦ 1540, γιὰτὶ προϋποθέτει τὴν κλοπὴ τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Κρυπτῆς. Ἐπειδὴ ἡ ἐνασχόληση μὲ τὴν περίπτωσιν Τριζέντου ⁵ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἐργασίας αὐτῆς, δὲν θὰ προβῶ σὲ ἀνάλυσιν καὶ σχολιασμὸ τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ, ἀλλὰ θὰ περιορισθῶ σὲ ἀπλὴ ἀπαρίθμηση τῶν κατηγοριῶν ἐναντίον του, οἱ ὁποῖες εἶναι: Λαθρεμπόριο ὕπλων, κοινοποίησιν ἐπαγγελματικοῦ μυστικοῦ, κλοπὴ χρημάτων, πολῦτιμων ἀντικειμένων τῆς ἐκκλησίας καὶ συνενοχὴ στὴν κλοπὴ τῆς εἰκόνας τῆς «Κρυπτῆς»· πλαστογράφηση πατριαρχικοῦ γράμματος, ἱερολόγησιν παράνομων γάμων, ἄρνησιν τέλεσης ἱεουργιῶν χωρὶς χρηματικὰ ἀνταλλάγματα, σιμωνία, ἱεροσυλία, θαυματοποιία μὲ σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων τῶν χριστιανῶν, ἐκβιασμὸς τῶν ἐξομολογουμένων σ' αὐτὸν προσώπων μὲ ἀπειλὴ τῇ λύσει τῆς ἐχεμύθειάς του σὺν ἐξομολόγῳ.

Ὅσο κι ἂν φαίνωνται ὑπερβολικὲς αὐτὲς οἱ κατηγορίαι, δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ θλιβερὴ πραγματικότητα, πού 15 χρόνια ἀργότερα ὁδήγησε στὴ λήψην αὐστηρῶν μέτρων γιὰ τοὺς ἱερεῖς, ὅπως φαίνεται

4. Ἑλλην. Ἰνστ. Βεν. — Παλ. Ἀρχ., φάκ. 713, φ. 118^γ - 119^γ.

5. Γιὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ παπᾶ Νικολοῦ Τριζέντου βλ. Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Γράμματα πατριαρχῶν καὶ μητροπολιτῶν τοῦ ΙΣ' αἰῶνος ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, «Θησαυρίσματα» 5 (1968), σ. 8 - 13. — ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Ἀνέκδοτα πατριαρχικὰ γράμματα (1547 - 1806) πρὸς τοὺς ἐν Βενετίᾳ μητροπολίτας Φιλαδελφείας καὶ τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἀδελφότητα, Βενετία 1968, σ. 5 - 11 (ἀριθ. 2), ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ μνεῖα τῶν ἀνέκδοτων πηγῶν.

στο έγγραφο Β'. Τò δεύτερο αὐτὸ ἔγγραφο, ποὺ δὲν ἔγινε προληπτικά, ἀλλὰ γιὰ νὰ θεραπεύσῃ μιὰ ὑπάρχουσα ἄσχημη κατάσταση, ἀποτελεῖ κατὰ κάποιον τρόπο κωδικοποίηση ὀρισμένων κανόνων, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ τηροῦν οἱ ἐφημέριοι τῆς 'Αδελφότητος' προέρχεται κι αὐτὸ ἀπὸ τὸ 'Αρχεῖο τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Ινστιτούτου Βενετίας' καὶ εἶναι ἀχρονολόγητο. 'Απὸ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα μποροῦμε νὰ τὸ τοποθετήσουμε στὰ χρόνια μεταξύ 1555 καὶ 1567. 'Υπάρχει καὶ μιὰ ἐξωτερικὴ ἔνδειξη: στὸ τέλος τοῦ κειμένου καὶ σίγουρα ὄχι μὲ τὸ χέρι τοῦ 'Ιππόλυτου Βάρελη, ποὺ εἶναι, ὅπως θὰ δοῦμε, ὁ συντάχτης τοῦ ἐγγράφου, διαβάζουμε τὴ χρονολογία 1556. Δὲ νομίζω ὅμως πὼς πρέπει ἀβασάνιστα νὰ κατατάξουμε τὸ ἔγγραφο στὸ χρόνο ἐκεῖνο, χωρὶς νὰ τὸ ἐπαληθεύσουμε. 'Ας δοῦμε λοιπὸν ποιὰ ἄλλα ἔμμεσα στοιχεῖα συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς αὐτῆς τῆς χρονολογίας: Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ἔγινε γιὰ νὰ περαστῇ σὲ κάποιον ἐπίσημο κώδικα τῆς 'Αδελφότητος' (βλ. στ. 59 - 61): τὸ γεγονὸς πὼς δὲν ὑπάρχει στὰ σωζόμενα μετὰ τὸ 1558 βιβλία μᾶς ὁδηγεῖ στὴ σκέψη ὅτι, ἂν ψηφίστηκε, θὰ βρισκόταν σὲ κάποιον ἄλλο κατάστιχο πρὶν ἀπὸ τὸ 1558, ποὺ χάθηκε. Τὸ ὅτι λείει ἀπλῶς πὼς τὸ χαρτὶ αὐτὸ ἔγινε «... εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἀρχοντος κυροῦ 'Εμμανουὴλ τοῦ Καντακουζηνοῦ...» σημαίνει ἴσως ὅτι ἦταν ἡ πρώτη περίοδος τῆς γασταλδίας του, διαφορετικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ κάνῃ κάποια διευκρίνιση, νὰ τὸ τοποθετήσῃ ἀκριβέστερα χρονικά⁷. Τὸ 1556 εἶναι πιὸ κοντὰ στὰ σκάνδαλα ποὺ τάραξαν τὴν 'Αδελφότητα' κι ἔτσι δικαιολογεῖται καλύτερα ἐδῶ μιὰ τέτοια ἀπόφαση, ποὺ τὰ πράγματα εἶναι ἀκόμα νωπὰ καὶ οἱ ἀρμόδιοι θέλουν νὰ προλάβουν χειρότερα. Τὸ Μάη τοῦ 1556 ὁ Καντακουζηνὸς προβαίνει στὴ λήψη διαφόρων μέτρων γιὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ χρήματα, ποὺ τὰ ἔχει ἀνάγκη γιὰ τὴν ἀποπεράτωση τῆς ἐκκλησίας⁸, πρῶγμα ποὺ μπορεῖ νὰ συνδυαστῇ μὲ τὰ ἄρθρα α' καὶ β' τοῦ ἐγγράφου. Συνδυάζοντας ὅλες αὐτὲς τὶς ἐνδείξεις πιστεύω ὅτι τὸ ἔγγραφο συντάχτηκε στὴν πρώτη γασταλδία τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἴσως καὶ ἀμέσως μετὰ τὸ Μάη τοῦ 1555 ποὺ γίνεται ἡ ἐκλογή του, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ πόσο δραστήριος ὑπῆρξε στὴ διευθέτηση τῶν ὑποθέσεων τῆς 'Αδελφότητος'. 'Αργότερα κάποιος, μεταγενέστερα ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὴ σύνταξη τοῦ ἐγγράφου, ἀλλὰ ὅμως πολὺ κοντὰ στὰ πράγματα, γιὰ νὰ μπορῇ μὲ σιγουριά νὰ τὸ ἀποδίδῃ στὸ 1556, πρόσθεσε τὴ χρονολογία στὸ τέλος.

Τὸ ἔγγραφο, ὅπως ἤδη εἰπώθηκε, ἔγινε μὲ τὸ σκοπὸ νὰ περαστῇ σὲ

6. 'Ελλην' 'Ινστ. Βεν. — *Ιαλ.* 'Αρχ., Reg. 116, φ. 1^r - 2^r.

7. 'Ο 'Εμμανουὴλ Καντακουζηνὸς διατέλεσε γαστάλδος τῆς 'Αδελφότητος' ἀπὸ 25 Μάη 1555 μέχρι 18 'Ιούλη 1557, 21 Αὐγούστου 1558 ἕως 10 Σεπτέμβρη 1559 (βλ. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Οἱ πρῶτοι πρόεδροι τῆς 'Ελληνικῆς 'Αδελφότητος' Βενετίας (1498 - 1558), «Θησαυρίσματα» 7 (1970), σ. 180 - 181), ἀπὸ 13 'Ιούνη 1563 μέχρι 24 Αὐγούστου 1563 (Mariegola, φ. 66^v, 68^r) καὶ γιὰ τελευταία φορὰ τὸ ἔτος 1567.

8. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Συμβολὴ στὴν ἱστορίαν..., σ. 61 - 62.

κάποιο (χαμένο σήμερα) κώδικα τῆς Ἀδελφότητος, γιὰ νὰ λαβαίνουν γνώση τοῦ περιεχομένου του ὅλοι οἱ μέλλοντες ἐφημέριοι καὶ κληρικοὶ Ἑλλήνες, ποὺ ἔρχονταν στὴ Βενετία· γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ εἶναι σὲ γλώσσα ἐλληνικὴ ἀντίθετα μὲ ὅλες τὶς ἀποφάσεις στὰ σωζόμενα βιβλία ποὺ ἀφοροῦν στὴ λειτουργία τῆς Κοινότητος καὶ ἔπρεπε ὑποχρεωτικὰ νὰ εἶναι στὴν ἰταλική, γιὰ νὰ ἐλέγχωνται ἀπὸ τὴ Βενετικὴ Πολιτεία. Ἀς δοῦμε ὅμως ποιοὶ εἶναι οἱ κανόνες, ποὺ ὑποχρεώνονταν νὰ τηροῦν οἱ Ἑλλήνες ἱερεῖς τῆς Βενετίας.

Τὸ πρῶτο ἄρθρο ἀπαγορεύει στοὺς ἐφημέριους νὰ ἀπαιτοῦν ἀπὸ τοὺς χριστιανούς πληρωμὴ γιὰ τὴν ἐξομολόγηση καὶ τοὺς ἐπιβάλλει ν' ἀρκοῦνται σὲ ὅ,τι αὐτοπροαίρετα τοὺς δίνουν. Τὸ ἄρθρο αὐτό, ἀκόμα καὶ ἂν ὑπαινίσσεται τὸ συγκεκριμένο κακὸ προηγούμενο τοῦ παπᾶ Τριζέντου⁹, δὲ μένει μόνο ἐκεῖ, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἐπεκτείνεται καὶ σ' ἄλλες περιπτώσεις.

Τὸ δεύτερο ἄρθρο μᾶς ὁδηγεῖ στὴ σκέψη ὅτι ἡ ζητιανιά στὴ Βενετία ἀπὸ μέρους Ἑλλήνων παπάδων ὀργιάζε. Ἐφοδιασμένοι κάποιες φορὲς μὲ συστατικὰ γράμματα ἔφταναν στὴ Βενετία καὶ ἀπὸ Ἑλλήνες ἢ Βενετοὺς ἀδιάκριτα ζητοῦσαν ἐλεημοσύνες γιὰ τὶς ἐκκλησίες τους στὴν Ἑλλάδα ἢ καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους ἀκόμα. Εὐκόλα βρίσκουμε κάποια ἐξήγηση, ἂν σκεφτοῦμε ὅτι οἱ βενετοτουρκικοὶ πόλεμοι τοῦ 1540 ἦταν ἀκόμα πρόσφατοι καὶ σὲ ὀρισμένες μάλιστα περιοχὲς συνεχίζονταν¹⁰ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀδιάκοπη ἐξαθλίωση καὶ αὐξανόμενη ἐνδειὰ τῶν κατοίκων. Τὴν ἐπαιτεία αὐτὴ ἀπαγορεύει τὸ προεδρεῖο τῆς Ἀδελφότητος, μὲ μοναδικὴ ἐξαίρεση τὶς προσφορὲς ποὺ γίνονται γιὰ τὸν Ἅγιο Γεώργιο καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ ἔγκριση τοῦ γαστάλδου. Τὸ μέτρο αὐτὸ ἀποσκοποῦσε στὴ συγκέντρωση ὅσο γίνεται περισσότερων χρημάτων, ποὺ τὰ εἶχαν ἄμεση ἀνάγκη γιὰ τὸ χτίσιμο τῆς δικῆς τους ἐκκλησίας. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ ὁ Καντακουζηνὸς ἄνοιξε εἰδικὸ λογαριασμὸ εἰσφορῶν τῶν μελῶν¹¹ καὶ ἐπέβαλε στοὺς ναυτικούς ἓνα εἶδος ἐκτακτης φορολογίας¹².

Μὲ τὸ τρίτο καὶ τέταρτο ἄρθρο ἀπαγορεύεται στοὺς ἱερεῖς νὰ ἀξιῶνουν πληρωμὴ ἀπὸ τοὺς χριστιανούς γιὰ τὰ μυστήρια βαπτίσματος ἢ γάμου ἢ γιὰ τὶς κηδεῖες καὶ νὰ γυρίζουν στοὺς δρόμους ζητιανεύοντας ἀπὸ ἄλλους τὴν ἀμοιβή τους γι' αὐτά. Ἄν πάλι ὁ ἱερέας ἀρνεῖται νὰ τελέσῃ μυστήριον ἀφιλοκερδῶς ἀκόμα καὶ σὲ περιπτώσεις μεγάλης ἐνδειας, τότε μπορεῖ νὰ

9. Ἑγγρ. Α', στ. 59 - 71. Γιὰ τὴν ἀμοιβὴ τῶν ἐφημερίων βλ. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΑΝ, ὅ.π., σ. 35 - 36.

10. ΑΠΟΣΤ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Γ', Θεσσαλονίκη 1968, σ. 102 - 170.

11. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΑΝ, ὅ.π., σ. 61.

12. ΚΡΙΣΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ἑλλήνες ναυτικοὶ καὶ πλοιοκτῆτες ἀπὸ τὰ παλαιότερα οἰκονομικὰ βιβλία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας (1536 - 1576), «Θησαυρίσματα» 11 (1974), σ. 288 - 289, 304 - 307.

καταφεύγη μόνο στο γαστάλδο κι αυτός θα κάνει τρόπο, ώστε από το ταμείο της 'Αδελφότητας να πάρη ο λειτουργός την αποζημίωσή του. Πράγματι στα ταμιακά βιβλία βρίσκουμε συχνά πληρωμές που ή 'Αδελφότητα κάνει για το γάμο ή την κηδεία κάποιου φτωχοῦ¹³.

Ἡ πέμπτη απαγόρευση εἶναι καθαρά «κανονικοῦ» χαρακτήρα. Ὅταν καλοῦνται οἱ ἱερεῖς νὰ μεταλάβουν ἄρρωστους στὰ σπίτια, δὲν πρέπει νὰ πηγαίνουν μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα καὶ στὸ δρόμο πρέπει νὰ βαδίζουν μ' ὅλη τὴ σοβαρότητα κι εὐλάβεια, ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ στιγμή, ὥστε νὰ μὴ γίνωνται περιγέλος. Ἄν πάλι κληθοῦν ἔκτακτα γιὰ κάποια σοβαρὴ περίπτωση, νὰ τρέξουν, ὅποιαδήποτε ὥρα κι ἂν εἶναι, ἀφήνοντας στὴν ἄκρη κάθε δικαιολογία¹⁴. Ἐδῶ πιά φαίνεται καθαρὰ ἡ προσπάθεια τῶν «σχισματικῶν» Ἑλλήνων ὄχι μόνο νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὸν ἐλεγχό, ἀλλὰ καὶ ὡς ἓνα σημεῖο νὰ κερδίσουν τὸ σεβασμὸ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας· ἀποφεύγουν ἔτσι μὲ κάθε τρόπο νὰ δίνουν λαβὲς γιὰ ἄσχημα σχόλια σὲ βάρος τους καὶ νὰ προκαλοῦν τὴν περιφρόνηση πρῶτα κι ὕστερα τὴν ἀντίδραση καὶ τὸν πόλεμο τῶν Καθολικῶν κατὰ τῶν ὀρθόδοξων Ἑλλήνων, ποὺ ἀγωνίζονται νὰ ὀρθοποδήσουν καὶ νὰ ἀνεξαρτητοποιηθοῦν ἀπὸ τὴ βενετσιάνικη «προστασία».

Τὸ ἕκτο ἄρθρο ἀπαγορεύει στοὺς ἐφημερίους νὰ συχνάζουν σ' ἀκατάλληλους γιὰ τὸ σχῆμα τοὺς τόπους¹⁵ (καπηλεῖα κ.λ.π.) καὶ γενικὰ τοὺς προτρέπει σὲ βίο αὐστηρὰ ἐνάρετο.

Τὸ ἑβδομο ἄρθρο κάπως μᾶς παραξενεύει. Ἄν — λέει — τύχη τὰ παιδιὰ ἐνὸς ἐφημερίου ἢ ἀκόμα κι ὁ ἴδιος νὰ βρίσκει κάποιον ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἀδελφότητας, ὁ γαστάλδος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καλέσῃ συνέλευση καὶ νὰ τὸν ἀπολύσῃ ἀμέσως. Τόση αὐστηρότητα πῶς νὰ ἐξηγηθῇ γιὰ κάτι, ποὺ μᾶλλον δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηριστῇ τόσο συχνὸ ἢ τόσο σοβαρὸ παράπτωμα; Καὶ πάλι, μόνο ἂν δεχτοῦμε ὅτι τὸ διοικητικὸ συμβούλιο καὶ ἰδίως ὁ Καντακουζηνὸς μὲ τὴ δυνατὴ του προσωπικότητα ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ κάνουν ὑποδειγματικὴ τὴ ζωὴ τῶν ἱερέων γιὰ καλὸ ὁλόκληρης τῆς Ἀδελφότητας, μποροῦμε νὰ κατανοήσουμε καὶ νὰ δικαιολογήσουμε τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ. Δὲν κατάφερα νὰ βρῶ συγκεκριμένη περίπτωση, στὴν ὁποία νὰ ἀναφέρεται τὸ ἄρθρο. Πιθανότατα νὰ ὑπῆρχε κάποιο προηγούμενο¹⁶, ἀλλὰ

13. ΕΥΤΥΧΙΑΣ ΛΙΑΤΑ, Μνεῖες θανάτων Ἑλλήνων τῆς Βενετίας ἀπὸ τὰ ταμιακά βιβλία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητας τῶν ἐτῶν 1536 - 1576, «Θησαυρίσματα» 11 (1974), σ. 200 - 202.

14. Κι ἐδῶ μπορεῖ νὰ γίνετα ὑπαινιγμὸς γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ παπᾶ Τριζέντου στὴ συγκεκριμένη περίπτωση, ὁ ὁποῖος δὲν πήγαινε νὰ κοινωνήσῃ ἄρρωστο στὸ σπίτι, ἂν δὲν πληρωνόταν, ἔστω κι ἂν ἡ πληρωμὴ γιὰ τὸ μυστήριο αὐτὸ ἦταν ἀνέκαθεν ἀπαγορευμένη (βλ. ἔγγρα. Α', στ. 53 - 58).

15. ΠΗΛΛΑΙΟΝ, Ἀθῆναι 1957, σ. 47.

16. Ὁ γιὸς τοῦ Τριζέντου π.χ. εἶχε ἀναμειχτῇ ἐνεργὰ στὰ σκάνδαλα τοῦ πατέρα

ἀκόμα κι ἂν δὲν συνέβαινε κάτι τέτοιο, ὁ Καντακουζηνὸς ἔσπευσε νὰ ἐπισημάνῃ κάθε κίνδυνο παραπτώματος κι αὐτοῦ ἐδῶ ἀκόμα, πὺ μᾶς φαίνεται ἀσήμαντο, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ στοὺς ἱερεῖς κανένα περιθώριο παρεκτροπῆς.

Τὸ ὄγδοο καὶ τελευταῖο ἄρθρο δὲν εἶναι πιὰ ἀπαγόρευση, ἀλλὰ ἐντονη ὑπογράμμιση καὶ ἐπανάληψη τῆς δικαιοδοσίας τοῦ γαστάλδου καὶ τῆς Banca πάνω στοὺς ἱερεῖς τῆς Βενετίας· τονίζει πόσο εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ τηρήσουν ὅπωςδήποτε τὴν ποινὴ τῆς ἀπόλυσης τοῦ παραβάτη τῶν ἐφτά προηγούμενων ἁρθρων. Λέει λοιπὸν πῶς, ἂν ὁ ἱερέας ὁ διωγμένος γιὰ ἕναν ἀπὸ τοὺς προαναφερθέντες λόγους καταφύγῃ στὶς βενετσιάνικες λαϊκὲς ἢ ἐκκλησιαστικὲς ἀρχὲς ζητώντας τὸ δίκιο του κι ἂν ἀκόμα ἡ ὑπόθεση καταλήξῃ σὲ δίκη, ὁ γαστάλδος νὰ μὴν παραιτηθῇ, ἀλλὰ νὰ ἀναλάβῃ ἀκόμα καὶ τὰ ἔξοδα τῆς δίκης μαζί μὲ τὰ μέλη τῆς Ἀδελφότητος προκειμένου νὰ ἐπιβάλῃ τὴ θέλησή του. Εἶναι φανερὴ πιὰ ἡ ἀποφασιστικότητά τῆς ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Βενετίας ν' ἀποτινάξῃ τὴ βενετσιάνικη κηδεμονία, νὰ σταματήσῃ τὴ λατινικὴ ἐπέμβαση στὰ ἐσωτερικὰ της. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ὅμως ἔχουμε μαρτυρημένα συγκεκριμένα γεγονότα· κάτω ἀπὸ τὸ ἄρθρο αὐτὸ μπορούμε νὰ ξεχωρίσουμε τὴν ὑπόθεση κλοπῆς τῆς Παναγίας τῆς Κρυπτῆς, πὺ συνδέθηκε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ παπα - Τριζέντου κι ἔφερε τόση ἀναστάτωση στὴν Ἀδελφότητα¹⁷.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἐγγράφου τονίζεται καθαρὰ ὅτι, τώρα πὺ ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τῆς Βενετίας μὲ ἐπίσημη παπικὴ βούλλα ἀπόχτησε τὴν ἀνεξαρτησία της, ὀφείλει μὲ κάθε τρόπο νὰ τὴ διατηρήσῃ¹⁸. Τὸ κείμενο κλείνει μὲ τὴ δήλωση τοῦ Ἱππόλυτου Βάρελη ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ συντάχτης τοῦ ἐγγράφου κι ὅτι ἔγινε στὴ γασταλδία τοῦ Ἑμμαν. Καντακουζηνοῦ.

Ἀπὸ τὰ ἐγγράφα - σπαράγματα τὸ Β' ἐπαναλαμβάνει ὅτι καὶ τὸ δευτέρου ἄρθρο τοῦ ἐγγράφου Β' ἴσως ἀποτελεῖ πρώτη σύνταξη ἐκείνου καὶ εἶναι σίγουρα κι αὐτὸ γραμμένο ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Βάρελη. Εἶναι ἀχρονολόγητο, ἀλλὰ εἶναι σύγχρονο τοῦ ἄλλου· ἀκολουθεῖ λοιπὸν τὴ χρονολόγησιν ἐκείνου.

του καὶ τὸν βοηθοῦσε στὶς ὑποπτες δουλειές του (βλ. ἔγγρ. Α', στ. 10 - 14, 18 - 27). Ὁ γιὸς του ἐπίσης ἦταν αὐτός, πὺ τὸ Μάρτη τοῦ 1542 πῆγε στὴ Ρώμη καὶ προκάλεσε τὴν ἐκδοσὴ τῆς βούλλας τοῦ πάπα Παύλου Γ', ἡ ὁποία ἀνακαλοῦσε ὅλα τὰ προηγούμενα παραχωρηθέντα προνόμια στοὺς ὁρθόδοξους Ἑλληνας τῆς Βενετίας (Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Γράμματα πατριαρχῶν..., ὁ.π., σ. 11, 13, σημ. 7).

17. Στὶς 26 Ἰούλι 1540 χάθηκε ἀπὸ τὸ Ἅγιο Βῆμα ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Κρυπτῆς, πὺ εἶχε ἀφιερῶσει ἡ Ἄννα Νοταρᾶ - Παλαιολογίνα. Ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν κλοπὴ θεωρήθηκαν οἱ δυὸ ἐφημέριοι, ὁ Ἀναστάσιος Πόρφυρος καὶ ὁ Νικόλαος Τριζέντος. Ὁ Σύλλογος τῆς Ἀδελφότητος καταδίκασε τοὺς δυὸ ἱερεῖς σὲ ἀργία μέχρι νὰ βρεθῇ ἡ εἰκόνα. Τότε ὁ Τριζέντος ἔκανε προσφυγὴ στὸν Πάπα κατηγορώντας τοὺς Ἑλληνας καὶ πέτυχε τὴν ἐκδοσὴ τῆς βούλλας τοῦ 1542. Περισσότερα γιὰ τὸν παπᾶ - Νικολὸ Τριζέντο βλ. Κατάλογο ἀριθ. 23, ὅπου καὶ ἡ βιβλιογραφία γιὰ τὴν ὑπόθεση κλοπῆς τῆς «Κρυπτῆς».

18. Ἀναφέρεται στὴ βούλλα τοῦ 1549, γιὰ τὴν ὁποία βλ. σχόλια ἐγγράφου Β', σημ. 13.

Τὸ ἔγγραφο - σπάραγμα Β² εἶναι παλαιότερο τῶν ἄλλων δυὸ καὶ πρέπει νὰ ἔχη γραφτῇ κι αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι, ἀλλὰ τρία τουλάχιστο χρόνια νωρίτερα, πρὶν δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1553 ποὺ ἐκλέγεται ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ὁ Νικ. Μαλαζός, γιατί κατὰ τὸν Ἰω. Βελοῦδο ὑπαινίσσεται τὴν ἐκλογή του ¹⁹. Μιλάει τὸ ἔγγραφο γιὰ τὴν ἄμεση ἀνάγκη ποὺ ἔχει ἡ Ἀδελφότητα ἀπὸ ἓνα καλὸ ἐφημέριο γιὰ νὰ ποιμάνῃ τίς ψυχές τῶν ἀμαρτωλῶν χριστιανῶν τῆς Βενετίας.

Τὸ ἔγγραφο Γ' πρέπει νὰ εἶναι γραμμένο κι αὐτὸ ἀπὸ τὸ Βάρελη κι εἶναι ἀχρονολόγητο· ἀναφέρεται στὶς κατοικίες ποὺ ἡ Ἀδελφότητα παραχωρεῖ στοὺς ἐφημερίους. Στὰ σπίτια αὐτὰ ἀπαγορεύεται νὰ μένουν γυναῖκες ἢ ἄλλα πρόσωπα ποὺ δὲν εἶναι κληρικοί ²⁰. Ἐπιτρέπεται μόνο στοὺς κληρικούς, ποὺ ἔρχονται γιὰ δουλειές τους, νὰ διαμένουν σ' αὐτὰ ὅχι περισσότερο ἀπὸ 15 ἡμέρες. Ἐδῶ παίρνεται ἐπίσης ἀπόφαση γιὰ τὴν ἀμοιβὴ τῶν ψαλτῶν, ποὺ θὰ βγαίνει κάθε Κυριακὴ ἀπὸ τὸ δίσκο τῆς ἐκκλησίας. Ἡ παράγραφος αὕτῃ στὸ ἔγγραφο ἔχει διαγραφῇ μὲ μιὰ διαγώνια γραμμή.

19. ΙΩΑΝ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, ὁ.π., σ. 67 καὶ 171.

20. Γιὰ τίς κατοικίες τῶν ἐφημερίων βλ. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Συμβολὴ στὴν ἱστορία..., σ. 37.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1) *Μιχάλης του ποτέ Κοσμᾶ* (Michali quondam Cosme, de Nigroponte). Τὴν πρώτη εἴδηση γι' αὐτὸν ἔχουμε ἀπὸ ἔγγραφο τῆς 27 Ἀπρίλη τοῦ 1412, ὅπου τὸ Συμβούλιο τῶν Δέκα τὸν καταδικάζει σὲ πέντε χρόνια ἔξορία, ἐπειδὴ λειτουργοῦσε «in rito greco» στὴ λατινικὴ ἐκκλησία τοῦ San Giovanni in Bragora. Ἐγγραφο τῆς 25 Μάη ἀναφέρει μὲ ποιὸν ὅρους μπορεῖ νὰ παραμείνῃ στὴ Βενετία¹. Στὰ 1418 τὸν ξαναβρίσκουμε νὰ ἱερουργῇ στὸ San Martino². Ἡ τελευταία εἴδηση γι' αὐτὸν εἶναι στὶς 4 Φλεβάρη 1430, ὅταν — ἐνῶ εἶναι ἀκόμα παπὰς στὸ San Martino — τὸ Συμβούλιο τοῦ ἐπιβάλλει γιὰ δεύτερη φορὰ ποινὴ πεντάχρονης ἔξορίας³. Μὲ ἐπιφυλακτικότητά γιὰ τὴ σταθερότητα τῶν χρονικῶν ὁρίων μποροῦμε νὰ τοποθετήσουμε τὴ δράση τοῦ παπᾶ - Μιχάλη στὴ Βενετία γύρω στὰ χρόνια 1412 - 1430.

2) *Ἀρσένης* (Assene). Ὁ Βελούδος τὸν μεταγράφει Ἀσάνη⁴· πιστεύω ὅμως ὅτι πρόκειται γιὰ παρεφθαρμένο τύπο τοῦ Ἀρσένη, ποὺ στὰ λατινικὰ πέρασε σὰν Assene, ἐνῶ, ἂν ἦταν Ἀσάνης, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδοθῇ Assane. Τὸν συναντοῦμε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1416 νὰ λειτουργῇ τὶς γιορτὲς σὲ σπίτια διαφόρων Ἑλλήνων τῆς Βενετίας καὶ μάλιστα μπροστὰ σὲ μεγάλο ἐκκλησιασμά. Τὸ Συμβούλιο τῶν Δέκα, περιφρουρώντας τὰ συμφέροντα τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, σπεύδει νὰ τὸν ἀπειλήσῃ μὲ ἔξορία, ἂν δὲν πάψῃ τὸ ἔργο του⁵.

3) *Ἰωάννης* (Johannes Grecus, de Neapoli Romanie). Γιὰ μοναδική φορὰ τὸν συναντοῦμε σὲ ἔγγραφο τῆς 3 Αὐγούστου 1418, ὅπου τὸ Συμβούλιο τῶν Δέκα τὸν διατάσσει νὰ σταματήσῃ νὰ τελῇ τὴ λειτουργία στὸ σπίτι τοῦ Δημήτρη Φιλομάτη, γιὰτὶ ἀλλιώτικα τὸν περιμένει ἡ γνωστὴ καταδίκη τῆς πεντάχρονης ἔξορίας⁶.

4) *Ἀνάκιος Ἀτταλειώτης* (Achachio Atalioti Caloicio). Στὰ 1430 τὸν βρίσκουμε νὰ λειτουργῇ σὲ ἑλληνικὸ σπίτι κοντὰ στὴν ἐκκλησία τῆς Pietà.

1. ΙΩΑΝ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, Ἑλλήνων Ὁρθόδοξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ, Βενετία² 1893, σ. 11. Περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὸ πρόσωπο αὐτὸ βλ. ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, I Greci a Venezia e la loro posizione religiosa nel XV° secolo, «Ὁ Ἑρανιστής» 5 (1967), σ. 109 - 110, 126 - 127. Ὁ Fedalto, ποὺ φαίνεται πὼς ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν Cecchetti (B. CECCHETTI, La Repubblica di Venezia e la corte di Roma nei rapporti della religione, vol. I, Venezia 1874, p. 458), ἀναφέρει τὴν περίπτωση, δὲ μνημονεύει ὅμως τὸ συγκεκριμένο πρόσωπο· βλ. GIORGIO FEDALTO, Ricerche storiche sulla posizione giuridica ed ecclesiastica dei Greci a Venezia nei secoli XV e XVI, Firenze 1967, σ. 20.

2. ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ὁ.π., σ. 111 - 112, 128 - 129.

3. Στὸ ἴδιο, σ. 112, 129 - 130.

4. ΙΩΑΝ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, ὁ.π., σ. 11.

5. ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ὁ.π., σ. 111, 128.

6. ΙΩΑΝ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, ὁ.π., σ. 11. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ὁ.π., σ. 111 - 112, 129.

Ἡ Δεκανδρία μὲ ἀπόφαση τῆς 15 Φλεβάρη 1430 σπεύδει φυσικὰ νὰ πάρη τὰ γνωστά μας ἀπὸ προηγούμενες παρόμοιες περιπτώσεις μέτρα. Ὅσο γιὰ τὸ δεύτερο ἀνευμολόγητο ἐπίθετο, δὲν εἶναι Καλοίκιος⁷, ἀλλὰ τὸ προσηγορικὸ *caloiero*, ὅπως διαπίστωσα ἐξετάζοντας τὸ πρωτότυπο ἔγγραφο.

5) Ἰωσήφ *Περδικάρης* (Josep Perdicari). Μοναδικὴ φορὰ ἀπαντᾶται στὰ 1430 νὰ λειτουργῇ μαζί μὲ τὸν παπᾶ - Ἀκάκιο στὸ σπίτι τοῦ Φιλομάτη⁸.

6) Γεώργιος *Βάριος* (Georgii Varii). Ξέρουμε γι' αὐτὸν πὼς στὰ 1445 — μαζί μὲ ἄλλους Ἑλληνας παπάδες — ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸν ἐφημέριο (prioiano) τοῦ Castello νὰ λειτουργῇ στὴν ἐκκλησία τοῦ San Biagio. Ἐπεμβαίνει ὁ Πάπας Εὐγένιος IV καὶ μὲ γράμμα του (19 Ὀχτώβρη 1445) στὸν ἐπίσκοπο τοῦ Castello ζητᾷ νὰ δοθῇ ἄδεια στοὺς Ἑλληνας ἱερεῖς ν' ἀσκοῦν ἀνεμπόδιστα τὰ καθήκοντά τους⁹.

7) Γεώργιος *Τριβίζιος* (Georgius Trivisanus). Εἶναι ὁ γνωστὸς Κρητικὸς κωδικογράφος, τοῦ ὁποῦ πρώτῃ μνεῖα ἀπὸ κώδικες ἀνάγεται στὰ 1464 καὶ μὲ τὸ προσδιοριστικὸ «τῶν ἐν Βενεταῖς Γραικῶν ἱερέων» ἀπαντᾷ στὰ 1479¹⁰. Ὁ Τριβίζιος ὅμως ἱεουργεῖ ἤδη ἀπὸ μερικὰ χρόνια στὸ San Biagio μὲ ἄδεια παπική, ὅπως ἀναφέρεται σὲ ἔγγραφο τῆς 24 Ὀχτώβρη 1474¹¹. Στὰ 1477 ὁ ἀνώνυμος Ἑλληνας παπᾶς τοῦ Ἀγίου Βλασίου, ποὺ ἀναφέρεται σὲ κείμενο καταγραφῆς τῆς περιουσίας τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας, πρέπει νὰ εἶναι ὁ Τριβίζιος¹². Στὰ 1480¹³, 1481 καὶ τέλος στὰ 1482¹⁴,

7. Λεπτομέρειες γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ παπᾶ - Ἀκάκιου βλ. ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, *δ.π.*, σ. 112, 130 - 131.

8. Στὸ ἴδιο.

9. Τὸ γράμμα αὐτὸ ἀπὸ τὸ Archivio storico Patriarcale di Venezia τὸ ἐκδίδει ὁ G. FEDALTO, *δ.π.*, σ. 26, 116. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, *δ.π.*, σ. 114.

10. Χ. Γ. ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ, "Ἑλληνας κωδικογράφοι τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως, «Ἐπετηρὶς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου», τ. 8 - 9 (1958 - 1959), σ. 117 - 118. Εἰδικὴ ἐργασία βλ. Π. Δ. ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΗΤΡΗ, Γεώργιος Τριβίζιος (πρὸ τοῦ 1423 - 1485) κωδικογράφος τοῦ Βησσαρίωνος καὶ ἱερεὺς τῶν ἐν Βενετῇ Ἑλλήνων, «Θησαυρίσματα», τ. 8 (1971), 49 - 62. — ΕΛΠΙΔΙΟ ΜΙΟΝΙ, Bessarione scriba e alcuni suoi collaboratori, «Miscellanea Marciana di studi bessarionei», Padova 1976, σ. 309 - 312.

11. G. FEDALTO, *δ.π.*, σ. 34 - 35, 118 - 119. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, *δ.π.*, σ. 119, ὁ ὁποῖος ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ Fedalto.

12. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ τοῦ 1477 δημοσιεύεται ἀπὸ τὸν Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ, Βενετία: 1477, 1828, ἀνέκδοτα κείμενα, «Θησαυρίσματα», τ. 1 (1962), σ. 2 - 3. Ἡ ταύτιση τοῦ ἀνώνυμου ἱερέα τοῦ ἐγγράφου μὲ τὸν Γ. Τριβίζιο ἔγινε ἀπὸ τὸν Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Ἡ πρώτη ἄδεια (1456) γιὰ τὸ ναὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας, «Θησαυρίσματα», τ. 1 (1962), σ. 118.

13. ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, *δ.π.*, σ. 123. — ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΑΝ - ΠΛΟΥΜΙΑΝ, Ἐγγραφα γιὰ τίς ἔριδες τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας στὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰώνα, «Θησαυρίσματα», τ. 8 (1971), σ. 130.

14. Τὰ ἔγγραφα δημοσιεύει ὁ G. FEDALTO, *δ.π.*, σ. 121 - 122.

καθώς προκύπτει από έγγραφα, είναι ακόμα παπὰς στην ίδια εκκλησία.

8) *Μακάριος* (Macharius Cretensis calojerus). Από έγγραφο του 1474 τὸν βρίσκουμε παπὰ στὸν Ἅγιο Βλάσιο μαζί με τὸν Γεώργιο Τριβίζιο¹⁵. Στὰ 1480 ὅμως, ἐνῶ ὁ Τριβίζιος κατέχει ἀκόμη τὴ θέση, ὁ Μακάριος ἔχει ἀποσυρθῆ¹⁶.

9) *Ἰωάννης Ρῶσος* (Joannes Rosso) ἀπὸ τὸ Χάνδακα, γνωστὸς κωδικογράφος. Στὰ 1473 ἔχουμε τὴν εἶδηση ὅτι ὁ Πάπας συνιστᾷ τὸ Ρῶσο στὸ λατῖνο Πατριάρχη τῆς Βενετίας καὶ ὅτι παίρνει ἀπ' αὐτὸν τὴν ἄδεια νὰ ἱε-
ρουργήσῃ γιὰ τοὺς ὁρθόδοξους Ἕλληνες¹⁷. Διορίζεται ἐπίσημα με «breve» τοῦ Πάπα Σίξτου IV τῆς 10 Νοεμβρίου 1480 δεύτερος ἱερέας στὸν Ἅγιο Βλάσιο στὴ θέση τοῦ Μακαρίου¹⁸. Ἀπὸ μαρτυρίες ἐγγράφων¹⁹ μαθαίνουμε ὅτι εἶναι ἀκόμα παπὰς στὴν ίδια εκκλησία στὰ 1481, 1482 καὶ 1485. Τὸ ὄνομα τοῦ Ρῶσου σὰν ἱερέα τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας ἐμφανίζεται καὶ στὰ 1490 σὲ αἴτηση, πού μερικοὶ Ἕλληνες κάνουν στὸν Πάπα Ἰννοκέντιο VIII²⁰. Μέχρι τὸ Νοέμβρη τοῦ 1492 εἶναι ἀκόμα παπὰς, ὁπότε, ἐξαγοράζοντας τοὺς ἐπιτρόπους, παίρνει τὴ θέση τοῦ ὁ Ἀνδρέας Σέρβος. Τέλος, στὰ 1496 ὁ ἴδιος Σέρβος, γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὴ θέση τοῦ στὸν Ἅγιο Βλάσιο, ὑπόσχεται νὰ δίνη-
τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ ἔσοδά του στὸν παπὰ - Γιάννη Ρῶσο, ὥστε νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος, πού ὁ δεύτερος ἔχει στὸν ἱππότη Polo Trivisan²¹. Τότε ὁ Ρῶσος δὲν ἦταν πιά παπὰς ἐν ἐνεργείᾳ τῆς Ἀδελφότητος. Πεθαίνει στὰ 1498²².

10) *Ἰωάννης Καπνίσσης* (Janni Capnissi). Στὰ 1491 ὁ Πατριάρχης Βενετίας ἐπεμβαίνει στὰ ἐκκλησιαστικὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ μεταθέτει κάποιον παπὰ - Γιάννη ἀπὸ τὴν ἐνορία τοῦ Ἁγίου Βλασίου στὸ S. Pietro di Castello²³. Ὁ ἱερέας αὐτὸς πιθανότατα εἶναι ὁ Ἰωάννης Καπνίσσης, ὁ ὁποῖος στὰ 1493 συντάσσει στὴ Βενετία τὴν ἀνορθόγραφη διαθήκη τῆς Ἄννας Νοταρᾶ καὶ ὑπογράφει σὰν ἱερέας καὶ πνευματικὸς τῆς²⁴.

11) *Ἀνδρέας Σέρβος* (Andrea Servo). Κατάγονταν ἀπὸ τὴ Μεθώνη,

15. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 34, 118. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ὁ.π., σ. 119.

16. ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ὁ.π., σ. 123.

17. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 35 - 36. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ὁ.π., σ. 123, σημ. 1.

18. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 36, 120 - 121, — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ὁ.π., σ. 123. — ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΛΟΥΜΙΔΗ, ὁ.π., σ. 130, σημ. 1.

19. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 36 - 37 καὶ τὰ ἐγγράφα στίς σ. 121 - 122.

20. Στὸ ἴδιο, σ. 36.

21. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΛΟΥΜΙΔΗ, ὁ.π., σ. 120 καὶ τὸ ἐγγράφο τοῦ 1496 ἐκδίδεται στὴ σ. 128.

22. Στὸ ἴδιο, σ. 125. Γιὰ τοὺς κώδικες πού ἀντέγραψε ὁ Ρῶσος βλέπε Χ. Γ. ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ, ὁ.π., σ. 105.

23. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 39, 123 (doc. IX).

24. Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, Ἡ διαθήκη τῆς Ἄννας Παλαιολογίνας - Νοταρᾶ, «Ἀθηνᾶ», τ. 53 (1949), σ. 17 - 32.

όπου και είχε υπηρετήσει σὰν ἐφημέριος. Ἐπειδὴ κατηγορήθηκε γιὰ ἀνάρμοστη σὲ κληρικὸ συμπεριφορά, κατέφυγε στὴ Βενετία. Στὰ 1492 ἐξαγοράζει τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ Ἀγίου Βλασίου καὶ τοῦ παραχωρεῖται γιὰ 4 χρόνια ἡ θέση τοῦ ἱερέα, ὕστερα ἀπὸ τὸν παραμερισμὸ τοῦ Ἰ. Ρώσου. Στὰ 1496 ἀνανεώνει τὴ σύμβαση καὶ μοιράζεται τὰ ἔσοδα τοῦ ναοῦ μὲ τὸ Ρῶσο. Ὅλη ἡ παραμονὴ του στὴ Βενετία καὶ ὅσο ἀσκοῦσε τὸ λειτουργήμα τοῦ ἱερέα μέχρι τὸ 1499, ποὺ ἔχουμε τὴν τελευταία ἀρχιερακὴ εἰδηση γι' αὐτόν, χαρακτηρίζεται ἀπὸ σκάνδαλα²⁵. Ἡ χρονολογία 1499 δὲ σημαίνει κατ' ἀνάγκη καὶ τὸ τέλος τῆς θητείας του σὰν ἱερέα.

12) Ἀντώνιος* (Antonio). Στὰ 1508 ὁ «papa Anttonio» παίρνει ἀπὸ τὸ ταμεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητας Βενετίας κάποια ἐλεημοσύνη· τὸ ποσὸ ὅμως δὲν ἔχει περαστῇ στὸ βιβλίο²⁶. Πιστεύω πὼς πρόκειται γιὰ ἓναν ἀπὸ τοὺς τόσους πρεπιδημοῦντες Ἑλλήνες ἱερεῖς στὴ Βενετία κι ὄχι γιὰ ἐφημέριο.

13) Πέτρος (papà Petro). Στὰ 1508²⁷ καὶ 1509²⁸ εἶναι κι αὐτὸς γραμμένος στὸ βιβλίο τῆς Ἀδελφότητας γιὰ τὶς ἐλεημοσύνες, ποὺ δίνονται σὲ φτωχοὺς. Τὸ 1510 ὅμως τὸν βρίσκουμε νὰ εἶναι «rettore della cappella greca»²⁹.

14) Νήφων ἢ Νύμφων (Nifio calogioro). Τὸν συναντοῦμε κι αὐτόν, ὅπως καὶ τοὺς δυὸ προηγούμενους συναδέλφους του, στὰ 1508 καὶ 1509 νὰ παίρνη τὴν ἐλεημοσύνη τῆς Ἀδελφότητας³⁰. Στὸ 1510 ὅμως ἔχουμε τὴν εἰδηση ὅτι τελεῖ διάφορα μυστήρια δίχως τὴν ἄδεια τοῦ παπᾶ - Πέτρου (βλ. ἀριθ. 13), ὁ ὁποῖος καταφύγει στὸν Πατριάρχη τῆς Βενετίας³¹. Ἀπὸ τὸ Βελούδο ἀντλοῦμε τὴν πληροφορία ὅτι στὶς 13 Φλεβάρη 1515 ὁ καλόγερος Niphon εἶναι λειτουργὸς στὸν Ἅγιο Βλάσιο³². Τέλος, στὶς 6 Μάη τοῦ 1517 ξαναβρίσκουμε τὸν πολυσυζητημένο καλόγερο στὴ φυλακὴ, ὕστερα ἀπὸ καταγγελία τοῦ «ρίοναν» τοῦ Ἀγίου Βλασίου γιὰ κλοπὴ ἐνὸς δισκοπότηρου, ἄρνηση πληρωμῆς τοῦ ἐνοικίου γιὰ τὸ σπίτι ποὺ ἔμενε καὶ διάφορα ἄλλα παπτώματα³³.

15) Μιχαὴλ Σαβίνας (Michael Sabinus). Ὁ παπᾶ - Μιχαὴλ Σαβίνας

25. Λεπτομέρειες γιὰ τὸν Α. Σέρβο καὶ τὴν ταραχώδη ζωὴ του βλ. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΛΟΥΜΙΔΗ, ὁ.π., σ. 115 - 187. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΞΧΟΝΑ, ὁ.π., σ. 124.

26. Α.Ε.Ι. (Ἀρχεῖα Ἑλλήν. Ἰνστιτούτου), Reg. 129, φ. 19^ρ.

27. Στὸ ἴδιο.

28. Στὸ ἴδιο, φ. 20^ρ.

29. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 41.

30. Α.Ε.Ι., Reg. 129, φ. 19^ρ, 20^ρ.

31. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 41 - 42 καὶ ἐκδοση τῶν ἐγγράφων στὶς σ. 124 - 125.

32. Α.Ε.Ι. Κατάλοιπα Βελούδου, b. B', s.n.

33. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 54.

ἀπὸ τὴν Κορώνη διορίζεται ἐπίσημα ἀπὸ τὸν Πάπα Λέοντα Ι ἐφημέριος τῶν Ἑλλήνων, ὅπως φαίνεται στὴ βούλλα τῆς 18 Μάη τοῦ 1514, μὲ τὴν ὁποία δίνεται στοὺς Ἑλληνες καὶ ἡ ἄδεια ἀνέγερσης ἐκκλησίας μὲ ἔξοδα δικά τους³⁴. Ἀλλες μνεῖες γιὰ τὸ Σαβίνα ἔχουμε στὰ 1521³⁵ καὶ κατόπιν στὰ 1526, ὅταν ἡ Ἀδελφότητα δίνη σ' αὐτὸν καὶ στὸν «zagor» του (διάκονό του) ψωμὶ καὶ κερί³⁶. Στὰ 1527 ὁ Πατριάρχης Βενετίας στέλνει παραινεντικό γράμμα στὸν παπὰ - Σαβίνα, ἐφημέριο τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησίας, σχετικὰ μὲ κάποιον σκάνδαλο ποὺ ἔγινε στὴν Ἀδελφότητα³⁷. Τὸ 1534 στὸ καταστατικὸ τῆς Κοινότητος βρίσκουμε τὸ διορισμὸ του σὰν ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας³⁸. Στὰ χρόνια 1535 - 1539 τὸν συναντοῦμε στὰ οἰκονομικὰ βιβλία τῆς Ἀδελφότητος νὰ πληρώνεται γιὰ τὶς λειτουργίες ποὺ κάνει³⁹. Ὁ παπὰ - Σαβίνας διατηρεῖ τὴ θέση τοῦ ἐφημερίου μέχρι τὸ 1540, ὅποτε ἐξαιτίας τῶν γερατειῶν ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸν ἀνιψιὸ του Ἀναστάσιο Πόρφυρο⁴⁰.

16) *Κωνσταντῖνος** (papa Costantin dal Zante). Ἡ μοναδικὴ εἰδηση γι' αὐτὸν προέρχεται ἀπὸ κατάστιχο τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, ὅπου στὰ 1518 τοῦ δίνουν ψωμὶ καὶ κερί συμβολικὰ «γι' ἀγάπη τοῦ Θεοῦ»⁴¹. Ἀκόμα μιὰ περίπτωσις παρεπιδημοῦντος ἱερέα κι ὅχι ἐφημερίου τοῦ ναοῦ.

17) *Ἀντρέας** (Andrea). Μοναδικὴ μνεῖα του γίνεται στὰ 1523, ὅταν δίνη μιὰ λίρα γιὰ τὶς luminarie τοῦ⁴², ἅρα ἦταν μέλος τῆς Ἀδελφότητος.

18) *Ἰωαννίκος Καρτάνος* (Joannichio Cartano). Κερκυραῖος ἱερομόναχος ἢ καλόγερος, γνωστὸς συγγραφέας, ἦταν ἰδιοκτῆτης ἢ προϋστάμενος μοναστηριοῦ. Γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ μοναστηριοῦ του ταξίδεψε στὴ Ρώμη, Κωνσταντινούπολη καὶ Βενετία (1524). Στὴ Βενετία ζοῦσε διδάσκοντας τὰ ἐλληνικά, λειτουργώντας καὶ συγγράφοντας. Τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1537 γίνεται ἀναφορὰ στὸν Πατριάρχην τῆς Βενετίας, γιὰ νὰ πάρῃ ὁ Καρτάνος

34. Ἡ παπικὴ βούλλα ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν BARTOL. CECCHETTI, ὁ.π., σ. 461 - 462 καὶ μερικῶς ἐπανεκδίδεται ἀπὸ τὸν Γ. Σ. ΠΛΟΥΜΙΑΝ, Βούλλαι Παπῶν περὶ τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδόξων τῆς Βενετίας, «Θησαυρίσματα», τ. 7 (1970), σ. 238 - 239.

35. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 55.

36. A.E.I., Reg. 129, φ. 41^γ.

37. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 60, 128.

38. A.E.I. — Mariegola (= Reg. 219) φ. 21^ν.

39. A.E.I. — Κατάλοιπα Βελούδου, b. A', τεμ. 5, φ. 9^ν, 17^γ. — Reg. 68, φ. 6^ν, 7^γ, 8^{γ-ν}, 9^{γ-ν}, 25^γ, 34^γ, ὅπου οἱ ἀναγραφές τῶν πληρωμῶν του γιὰ τὶς λειτουργίες ποὺ κάνει.

40. A.E.I. — Mariegola, φ. 28^γ. — Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Ἀνέκδοτα πατριαρχικὰ γράμματα (1547 - 1806), Βενετία 1968, σ. 4, 8. — Reg. 68, φ. 43^γ, 45^γ.

41. A.E.I., Reg. 129, φ. 28^γ.

42. Στὸ ἴδιο, φ. 36^γ.

τῇ θέσῃ τοῦ ἐφημέριου στὸν Ἅγιο Γεώργιο μαζί με τὸν παπὰ Τριζέντο ⁴³.

19) *Μακάριος* (Machario). Μοναδική μνεία γι' αὐτὸν ἔχουμε στὰ 1527, ὅταν μαζί με κάποιον παπὰ - Janni ὁ Πατριάρχης τῆς Βενετίας τοὺς ἀφορίζῃ, γιατί, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσή του, αὐτοὶ συνεχίζουν νὰ τελοῦν τὴ θεία λειτουργία καὶ τοὺς καλεῖ γιὰ ἀνάκριση ⁴⁴.

20) *Ἰάκωβος καλόγερος** (Fra' Giacomo di Monte Sinai). Συναίτης καλόγερος, μιὰ ἀκόμα περίπτωση κληρικοῦ ποὺ παρεπιδημεῖ στὴ Βενετία· στὶς 30 Μάρτη 1527, στὸ capitulo, ποὺ συγκαλεῖται γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ παπαῖ - Αὐγερινού, παίρνει μέρος κι αὐτός ⁴⁵.

21) *Ἰωάννης Αὐγερινός* (Ioanni Augerino da Zefalonia). Στὶς 30 Μάρτη τοῦ 1527 ἐκλέγεται ἐφημέριος τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ⁴⁶. Εἶναι αὐτός, ποὺ τὸ Δεκέμβρη τοῦ ἴδιου χρόνου ἀφορίζεται ἀπὸ τὸν Πατριάρχη τῆς Βενετίας μαζί με τὸν παπὰ - Μακάριο· φαίνεται πὼς τότε σταματάει κι ἡ δράση του, γιατί δὲν ἔχουμε πιά ἄλλες εἰδήσεις γι' αὐτόν ⁴⁷.

22) *Ἀρσένιος Ἀποστόλης* (Arsenio Apostoli). Πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ Κρητικὸ κληρικὸ καὶ φιλόλογο, ποὺ ἔδρασε στὴ Βενετία, Φλωρεντία καὶ Ρώμη. Στὶς 30 Μάρτη 1534 με ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα διορίζεται ἱεροκήρυκας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πρᾶγμα ποὺ προκάλεσε ἔντονη ἀντίδραση τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας. Χάρη στὶς δικές του προσπάθειες τὸ Συμβούλιο, τὸ Μάη τοῦ ἴδιου χρόνου, ἔδωσε τὴν ἄδεια χειροτονίας δύο ἱερέων, ποὺ με τὴ συγκατάθεση τοῦ Βενετοῦ Πατριάρχῃ θὰ ἐκλέγονταν ἀπὸ τὸν Ἀρσένιο καὶ θὰ ἦσαν ἐφημέριοι τοῦ ναοῦ καὶ συγχρόνως βοηθοὶ του. Πεθαίνει τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1535 στὴ Βενετία ⁴⁸.

23) *Νικόλαος Τριζέντος* (Nicolò Trecento). Πρόκειται γιὰ τὸ διαβόητο παπὰ, ποὺ τὸ ὄνομά του ἔχει συνδεθῇ με τὴ γνωστὴ ὑπόθεση κλοπῆς τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Κρυπτῆς καὶ τίς ταραχὲς ποὺ προκλήθηκαν

43. Γιὰ τὰ βιογραφικὰ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Καρτάνου βλ. πρόσφατα ΕΛΕΝΗΣ ΚΑΚΟΥΛΙΑΔΗ - ΠΑΝΟΥ, Ἰωαννίκιος Καρτάνος, συμβολὴ στὴ δημόδη πεζογραφία τοῦ 16ου αἰώνα, «Θησαυρίσματα», τ. 12 (1975), σ. 218 - 256.

44. G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 62, 129.

45. Α.Ε.Ι. — Κατάλοιπα Βελούδου, b. B', s.n.

46. Α.Ε.Ι. — Mariogola, φ. 20^v. — ΙΩΑΝ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, ὁ.π., σ. 27, 180. — ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας στὸ 15^ο αἰώνα, Ἀθῆναι 1976, σ. 33.

47. Βλ. κατάλογο ἀριθ. 19.

48. Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Ἀρσενίου Μονεμβασίας τοῦ Ἀποστόλη ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι (1521 - 1534), «Ἐπετ. τοῦ Μεσαίω. Ἀρχ.» 8/9 (1958/9), Ἀθῆναι 1961, σ. 1 - 56. — Κ. Ι. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ἑλληνες λόγιοι εἰς τὴν Βενετίαν, Ἀθῆναι 1965, (μετφρ. Χ. Πατρυνέλη), σ. 69, 174, 176· εἰδικότερα τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ πρόσωπο αὐτὸ καὶ τὴ δράση του σὰν λογίου βλέπε στὶς σ. 151 - 177.

στήν Ἀδελφότητα ἐξαιτίας τῆς ὑπόθεσης αὐτῆς⁴⁹. Γιὰ πρώτη φορά τὸν συναντοῦμε ἐφημέριο τοῦ ὁρθόδοξου ναοῦ στὶς 4 Ἀπρίλη τοῦ 1536 νὰ πληρώνεται γιὰ τὴ λειτουργία. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ πληρώνεται κι ἄλλες φορές στὸν ἴδιο χρόνο⁵⁰. Στὰ χρόνια ἐπίσης 1537, 1538, 1539 βρίσκουμε στὰ βιβλία τῆς Ἀδελφότητος τὶς ἀναγραφές γιὰ τὶς πληρωμές ποὺ τοῦ κάνουν, ὅταν κάθε δευτέρα Κυριακὴ τοῦ μήνα τελῇ τὴ θεία λειτουργία⁵¹. Ὄταν τὸ 1540 ὁ Ἀναστάσιος Πόρφυρος ἀντικαθιστᾷ στὴ θέση τοῦ ἱερέα τὸ θεῖο του Σαβίνα, ὁ Τριζέντος ὑπογράφει σὰν δευτερός ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Γεωργίου⁵². Τὸν ἴδιο χρόνο ξεσπάει τὸ σκάνδαλο τῆς Κρυπτῆς κι οἱ δυὸ ἱερεῖς παύονται⁵³. Τέλος, μὲ πατριαρχικὴ βούλλα τῆς 6 Μάρτη 1542, ἀποκαθίστανται κι οἱ δυό, ἀλλὰ ὁ Τριζέντος περιορίζεται μᾶλλον στὴν ἀνεπίσημη τέλεση ἱεουργιῶν γιὰ χάρη ἰδιωτῶν⁵⁴. Στὰ βιβλία τῆς Ἀδελφότητος τὸν βρίσκουμε ἐν-τούτοις νὰ πληρώνεται ἀπὸ τὸ ταμεῖο σὰν παπᾶς καὶ στὰ χρόνια 1543 - 1547, τὸ 1550 καὶ 1557, δὲν φαίνεται ὅμως καθαρὰ ἂν κατέχη τὴν ἐπίσημη θέση τοῦ ἐφημερίου ἢ ἂν τὸ ποσὸ ποὺ κάθε φορά τοῦ δίνεται, εἶναι ἡ συνηθισμένη πρὸς τοὺς φτωχοὺς ἐλεημοσύνη⁵⁵. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1558 ἔχουμε τὴν εἴδηση πὼς ἔχει πεθάνει⁵⁶.

24) Ἀναστάσιος Πόρφυρος (Anastasio Porfiro). Διορίζεται ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τὸ 1540⁵⁷ σ' ἀντικατάσταση τοῦ γέρου θείου του Σαβίνα κι ἀκολουθεῖ τὴν τύχη τοῦ Νικολοῦ Τριζέντου στὸ θέμα τῆς Κρυπτῆς. Ὅστερα ἀπὸ τὴν ἀπόλυσή του, ξαναπαίρνει μὲ ἐπίσημο διορισμὸ τὴν παλιά του θέση τὸ 1545 καὶ μέχρι τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1547 τὸν συναν-

49. Γιὰ τὸν Τριζέντο σύντομο βιογραφικὸ σημεῖωμα βλ. Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Ἀνέκδοτα πατριαρχικὰ γράμματα... , σ. 8 - 9. — ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Γράμματα Πατριαρχῶν καὶ Μητροπολιτῶν τοῦ ΙΣ' αἰῶνος ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, «Θησαυρίσματα», τ. 5 (1968), σ. 8 - 16. — G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 76 - 79.

50. A.E.I., Reg. 68, φ. 5^v, 6^r, 7^r, 8^v, 9^r. Βλ. καὶ ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Συμβολὴ στὴν ἱστορίαν..., σ. 34.

51. A.E.I., Reg. 68, φ. 12^r, 18^r, 22^r, 31^r.

52. A.E.I. — Mariegola, φ. 28^r - 29^v, ὅπου οἱ αὐτόγραφες ὑπογραφές καὶ τῶν δυό.

53. Στὸ ἴδιο, φ. 32α^r. — ΙΩΑΝ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, ὁ.π., σ. 62 - 64. — G. FEDALTO, ὁ.π., σ. 77 - 79. — Βλ. καὶ παραπάνω, σ. 90, σημ. 17.

54. BARTOL. CECCHETTI, ὁ.π., σ. 466 - 467. — Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Ἀνέκδοτα πατριαρχικὰ γράμματα... , σ. 8, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. — ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Συμβολὴ στὴν ἱστορίαν..., σ. 34.

55. A.E.I., Reg. 68, φ. 79^r, 85^r, 94^r, 102^r. — Reg. 2, φ. 7^v, 52^v. — Reg. 87, φ. 51^v.

56. Στὸ Reg. 3, φ. 14^v μὲ ἡμερομηνία 29 Αὐγούστου βρίσκουμε τὴν ἀναγραφὴ: *A cassa contadi per il maridar della fiolla del quondam miser papà Nicolò Tresente ducati 60*.

57. A.E.I. — Mariegola, φ. 27^r, 28^v. — ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Συμβολὴ στὴν ἱστορίαν..., σ. 34.

τοῦμε στὰ ταμιακὰ βιβλία νὰ πληρώνεται τακτικὰ γιὰ τὶς λειτουργίες ποὺ τελεῖ⁵⁸. Στις 15 Ἀπρίλη τοῦ 1545 ἡ «madona Petrunella», γυναίκα του, πληρώνει γιὰ τὴν εἴσοδό της στὴν Ἀδελφότητα 6 λίρες καὶ 4 σολδία⁵⁹.

25) Ὁνούφριος (papà Onufrio). Γιὰ πρώτη φορὰ τὸν βρίσκουμε στὰ 1542 νὰ προσφέρει 18 σολδία γιὰ μιὰ τάβλα τῆς ἐκκλησίας καὶ πάλι 3 λίρες καὶ 10 σολδία γιὰ πέτρες γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ ναοῦ⁶⁰. Ἀπὸ τὸ 1543 καὶ μέχρι τὸ 1545 πληρώνεται κανονικὰ γιὰ τὶς λειτουργίες, ποὺ σὰν ἐφημέριος κάνει στὸν Ἅγιο - Γεώργιο⁶¹.

26) Πρωτοπαπὰς Κεφαλλονιάς* (Protopapà da Jefalonia). Στις 8 Σεπτέμβρη 1540 κάποιος πρωτοπαπὰς τῆς Κεφαλλονιάς πληρώνει στὴν Ἀδελφότητα γιὰ τὴν εἴσοδο σ' αὐτὴ τοῦ ἴδιου καὶ τοῦ γιοῦ του⁶². Ἴσως νὰ πρόκειται γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Καλόφωνο, γιὰ τὸν ὁποῖο ξέρουμε ὅτι τὸ 1528 ἐγκαταλείπει τὴ θέση του στὴ Ζάκυνθο, ἐπιθυμώντας νὰ ἀναχωρήσει γιὰ τὴ Βενετία⁶³.

27) Βενέδικτος* (papà Benedin). Στις 20 Σεπτεμβρίου 1545 ὁ παπὰ - Βενέδικτος δίνει στὸ ταμεῖο τῆς Ἀδελφότητος 2 λίρες καὶ 16 σολδία, ποσὸ ποὺ ἄφησε γιὰ τὴν ψυχὴ του ὁ καπετάνιος Κωνσταντῖνος Κακούρης⁶⁴. Εἶναι καὶ αὐτὸς μᾶλλον ἓνας ἀπὸ τοὺς παρεπιδημοῦντες ἱερεῖς τῆς Βενετίας.

28) Νικόλαος Μαλαξὸς (Nicolò Malaxo). Γιὰ τὸν πρωτοπαπὰ Ναυπλίου, γνωστὸ λόγιο, τὴν πρώτη εἰδηση γιὰ τὶς σχέσεις του μὲ τὴ Βενετία ἔχουμε ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ βιβλία τῆς Ἀδελφότητος στὶς 9 Αὐγούστου 1546⁶⁵. Τὸν Ἰούνη καὶ τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1547 τὸν βρίσκουμε νὰ κηρύττει στὸν Ἅγιο Γεώργιο⁶⁶. Στις 16 Ἀπρίλη 1553 ἐκλέγεται ἐφημέριος τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας⁶⁷. Στὴ Βενετία ὅμως βρίσκεται σὰν ἐφημέριος ἤδη ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1552, ὅπως ἀναφέρεται στὰ πρακτικὰ τῆς 22 Ἰούλη 1554, ὅποτε ἐπανεκλέγεται ἐφημέριος γιὰ 6 χρόνια, ἀλλὰ στὸ μεταξὺ τοῦ δίνεται ἄδεια

58. Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Πατριαρχικὰ γράμματα... , σ. 5, ὅπου σύντομο βιογραφικὸ σημεῖωμα γιὰ τὸν Πόρφυρο καὶ οἱ ἀρχεδιακὲς παραπομπές.

59. Α.Ε.Ι., Reg. 130, φ. 167^v.

60. Α.Ε.Ι., Reg. 68, φ. 54^v.

61. Στὸ ἴδιο, φ. 66^r, 73^r, 83^r, 84^r, 85^r, 88^r.

62. Α.Ε.Ι., Reg. 68, φ. 60^r.

63. ΗΛΙΑ Α. ΤΣΙΤΣΕΛΗ, Κεφαλληνικὰ Σύμμικτα, ἐν Ἀθήναις 1960, τ. Β', σ. 500.

64. Α.Ε.Ι., Reg. 68, φ. 89^r.

65. Στὸ ἴδιο, φ. 99^r. Γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ν. Μαλαξοῦ βλ. ΠΕΤΡΟΥ Π. ΠΕΤΡΗ, Νικόλαος Μαλαξὸς πρωτοπαπὰς Ναυπλίου (1500 ci - 1594;), «Πελοποννησιακά», τ. Γ' - Δ' (1960), σ. 348 - 375. — Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, Περὶ Νικολάου Μαλαξοῦ πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου, ἐφημερίου Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας, «Στάχυς», τεύχ. 6 - 7 (1966), σ. 69 - 117.

66. Α.Ε.Ι., Reg. 68, φ. 106^v, 107^v.

67. Α.Ε.Ι., Mariegola, φ. 58^{r-v}. — Reg. 2, φ. 46^v, 47^v, 52^v, 53^v.

νά πάη στην Κρήτη, για νά φέρη τήν οικογένειά του καί δέν ξαναγυρίζει ⁶⁸.

29) *Βενέδικτος* (Benedeto monacho). Στις 22 Δεκέμβρη 1549 ό «Benedeto monacho chapelan della scholla» πληρώνει για τήν είσοδό του στην 'Αδελφότητα ⁶⁹. Στα κατάστιχα τής Κοινότητας μνεΐες του συναντούμε καί στο χρονικό διάστημα από Μάρτη μέχρι Αύγουστο τοῦ 1550 ⁷⁰. 'Ισως νά ταυτίζεται με τόν όμώνυμό του, άριθ. 27.

30) *Βασίλειος Βάρελης* (Basilio Barelli). Κερκυραΐος, γνωστός κωδικογράφος καί διορθωτής ⁷¹, ψάλτης, στα 1549 χειροτονείται ιερέας στόν 'Αγιο Γεώργιο ⁷². 'Από τόν 'Ιούλη τοῦ 1554, πού εκλέγεται έφημέριος τοῦ ναοῦ, μέχρι τό Σεπτέμβρη τοῦ 1556, πού έχουμε τήν τελευταία μνεΐα γι' αὐτόν, τόν συναντούμε στα ταμιακά βιβλία τακτικά νά πληρώνεται για τις λειτουργίες πού κάνει στην εκκλησία ⁷³.

31) *Παπᾶς Κυπριώτης** (prete Jiprioto). Στις 8 'Ιούνη 1550 πληρώνει μιὰ μικρή συνδρομή για τήν κατασκευή τής εκκλησίας τοῦ 'Αγίου Γεωργίου ⁷⁴.

32) *Νικόλας από τήν Πάτμο** (papà Nicola da Patino). Στις 23 'Απρίλη τοῦ 1550 καί στις 11 Γενάρη τοῦ 1551 δίνει διάφορα ποσά στην 'Αδελφότητα για τήν κατασκευή τής εκκλησίας ⁷⁵.

33) *Θωμᾶς Αὐλωνίτης* (Tomaso Auloniti). Για πρώτη φορά στις 2 Νοέμβρη 1550 έχουμε τήν πληροφορία πώς ή 'Αδελφότητα πληρώνει στόν έφημέριο παπᾶ - Θωμᾶ τή συνηθισμένη έλεημοσύνη. Είναι έφημέριος τοῦ 'Αγίου Γεωργίου μέχρι τό Μάη τοῦ 1560, όποτε στην τελευταία ψηφοφορία δέν εκλέγεται ⁷⁶.

34) *Σταμάτης Γραμματικόπουλος** (Stamati Gramaticopulo). Τόν

68. A.E.I., Mariegola, φ. 60^v - 61^r. — Reg. 2, φ. 56^{r-v}. — Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, β.π., σ. 72.

69. A.E.I., Reg. 130, φ. 191^r.

70. A.E.I., Reg. 2, φ. 4^v, 7^v, 8^v, 11^r, 13^v αντίστοιχα.

71. Σύντομο βιογραφικό του σημείωμα βλ. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Συμβολή στην ιστορία..., σ. 98.

72. Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, 'Ανέκδοτα πατριαρχικά γράμματα..., σ. 11 - 15.

73. Τα πρακτικά τής εκλογής του (αυτόγραφό του) βλ. Mariegola, φ. 61^v. Τις άναγραφές πληρωμῶν βλ. Reg. 2, φ. 52^v. — Reg. 87, φ. 5^v, 28^r, 38^v. — Reg. 3, φ. 5^v, 6^v, 9^v. — Reg. 6, φ. 36^r, 42^v, 43^r.

74. A.E.I., Reg. 2, φ. 11^r.

75. Στο ίδιο, φ. 7^v, 20^v.

76. Τις διάφορες άναγραφές πληρωμῶν του για τις λειτουργίες ή άλλες μνεΐες για τόν παπᾶ - Αὐλωνίτη βλ. Reg. 2, φ. 18^r, 19^r, 20^r, 22^r, 24^v, 25^{r-v}, 31^v, 32^v, 33^v, 34^v, 36^r, 48^v, 53^v. — Reg. 87, φ. 9^r, 13^v, 15^r, 17^v, 21^v, 26^r, 27^v, 30^r, 38^v, 40^r, 53^v. — Reg. 3, φ. 6^v, 9^v, 13^v, 36^r, 43^v, 44^r. — Mariegola, φ. 55^r, 61^v, 65^r. — Reg. 130, φ. 198^v. — Reg. 188, φ. 9^r (τελευταία μνεΐα).

Ἰούλη τοῦ 1554 εἶναι, μαζί με τὸν παπὰ - Ὀνούφριο ἀπὸ τ' Ἀνάπλι, κάποιον παπὰ Ἀναστάση καὶ τὸ Βασίλειο Βάρελη, ὑποψήφιοι γιὰ τὴ θέση τοῦ ἐφημερίου· ἐκλέγεται ὁ Βάρελης (βλ. ἀριθ. 30).

35) Ἰωαννίκιος* (Zoanichio veschovo dal Zante). Πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὸν Ἰωαννίκιο Μαρκόπουλο, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπαγόρευση τοῦ τοῦ ἐπέβαλε ὁ Προβλεπτής Ζακύνθου, νὰ ἀσχῇ τὰ ἐπισκοπικά του καθήκοντα, ἔφυγε ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο τὸ 1552⁷⁷. Στις 25 Φλεβάρη τοῦ 1554 τὸν συναντοῦμε στὰ βιβλία τῆς Ἀδελφότητος νὰ πληρώνη (λείπει τὸ ποσὸ) γιὰ τὴν εἴσοδό του⁷⁸.

36) Γρηγόριος* (papà Grigorio dal Zante). Ὁ Ζακυνθινὸς αὐτὸς ιερέας, ποὺ τὸ Φλεβάρη τοῦ 1554 παρπεδιημεῖ στὴ Βενετία, προσφέρει στὴν Ἀδελφότητα μιὰ λίρα καὶ τέσσερα σολδία⁷⁹.

37) Μανασῆς* (Manasi dal Zante). Ὅπως κι ὁ προηγούμενος παπὰ - Γρηγόρης, ἔτσι κι ὁ παπὰ - Μανασῆς στις 25 Φλεβάρη τοῦ 1554 εἶναι γραμμένος στὰ ταμιακὰ βιβλία γιὰ κάποια προσφορὰ ποὺ ἔκανε στὴν Ἀδελφότητα⁸⁰.

38) Ποθητὸς* (Pothitto Patignotti). Ὁ παπὰ - Ποθητὸς ἀπὸ τὴν Πάτμο εἶναι συγχρόνως καὶ πλοιοκτήτης⁸¹. Ὅχι σὰν ἐφημέριο τοῦ ναοῦ φυσικά, τὸν βρίσκουμε ὅμως στὰ οἰκονομικά βιβλία νὰ προσφέρῃ διάφορα μικροποσά στις 24 Ἰούνη 1556, 4 Ἰούλη 1557 καὶ 9 Ἀπρίλη 1559⁸².

39) Παχώμιος Μακρῆς (Pahumio Macri). Ζακύνθιος ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας - Ζακύνθου· με ἀπόφασή τῆς Ἀδελφότητος ἐκλέγεται στις 8 Αὐγούστου 1557 πρῶτος ἐπίσκοπος καὶ ιερούργησε μόνο ἓνα χρόνο⁸³.

40) Κωνσταντῖνος Λάζαρος (Costantin Lazaro). Γιὰ τὸ Ζακύνθιο αὐτὸ ιερέα τὴν πρώτη μνεῖα ἔχουμε στις 31 Ἰούλη 1558, ὅποτε ἐκλέγεται ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Τελευταία φορὰ πληρώνεται ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων του στις 2 Ἰούνη 1560⁸⁴.

77. ΛΕΩΝ. Χ. ΖΩΗ, Ἱστορία τῆς Ζακύνθου, Ἀθήναι 1955, σ. 290.

78. Α.Ε.Ι., Reg. 130, φ. 211^v.

79. Α.Ε.Ι., Reg. 2, φ. 50^v. — Reg. 130, φ. 212^r.

80. Βλ. σημ. 79.

81. ΚΡΙΣΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, "Ἑλληνες ναυτικοὶ καὶ πλοιοκτήτες ἀπὸ τὰ παλαιότερα οἰκονομικά βιβλία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας (1536 - 1576), «Θησαυρίσματα», τ. 11 (1974), σ. 318, ἀριθ. 187.

82. Α.Ε.Ι., Reg. 87, φ. 31^v, 48^r, 64^v.

83. ΙΩΑΝ. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, ὁ.π., σ. 67 - 68. — Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὴ Κοινότης καὶ οἱ μητροπολίται Φιλαδελφείας, ΕΕΒΣ, τ. 37 (1969 - 1970), σ. 182. — ΛΕΩΝ. Χ. ΖΩΗ, ὁ.π., σ. 290. — Ρ. ΠΙΣΑΝΙ, I cristiani di rito orientale a Venezia e nei possedimenti veneziani, «Ateneo Veneto», τ. 20 (1897), σ. 369.

84. Με χρονολογικὴ σειρά οἱ παραπομπές στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος

41) Ἀλέξιος Ραρτουρός* (Allexi Rarturo). Ὁ Κερκυραῖος ἱερέας καὶ γνωστὸς συγγραφέας τῶν «Διδαχῶν» (Βενετία 1560) πληρώνει τὴν ἐγγράφη του στὴν Ἀδελφότητα στίς 20 Αὐγούστου 1559⁸⁵.

42) Ἰωάννης Ντράγκας* (Zuanne Draga). Μοναδική του μνεία ἔχουμε στίς 31 Ἰούλη 1558⁸⁶.

43) Ἰωάννης Ναθαναήλ (Zuanne Athanail). Ὁ Κρητικός, γνωστὸς λόγιος τοῦ 16ου αἰώνα, παπὰ - Ἰωάννης Ναθαναήλ⁸⁷ βάζει ὑποψηφιότητα γιὰ τὴ θέση τοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Βενετίας στίς ἐκλογές τοῦ Ἰούλη τοῦ 1558, ἀλλὰ δὲν ἐκλέγεται⁸⁸. Τὴ θέση αὐτὴ τὴν παίρνει πολὺ ἀργότερα, τὸ 1571⁸⁹. Τὸ 1574 μετέφρασε στὴ δημοτικὴ ἐρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας⁹⁰.

γιὰ τίς πληρωμές ποὺ ἔκαναν στὸν παπὰ - Κωνσταντῖνο εἶναι οἱ ἐξῆς: Mariegola, φ. 65^r. — Reg. 87, φ. 66^v, 69^v, 75^r, 76^r. — Reg. 3, φ. 19^r, 26^r. — Reg. 188, φ. 9^v.

85. A.E.I., Reg. 87, φ. 74^r.

86. A.E.I. — Mariegola, φ. 65^r.

87. PAUL CANART, La carrière ecclésiastique de Jean Nathanael, chapelain de la communauté grecque de Venise (XVIe siècle), «La chiesa greca in Italia dall'VII al XVI secolo», τ. 2, Padova 1972, σ. 793 - 824.

88. A.E.I. — Mariegola, φ. 65^r.

89. ΕΛΕΝΗΣ Δ. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ, Κατάλογος τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας, «Θησαυρίσματα», τ. 8 (1971), σ. 249.

90. PAUL CANART, ὁ.π., σ. 816.

Τ Α Ε Γ Γ Ρ Α Φ Α *

Α'. ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΝΙΚΟΛΟΥ ΤΡΙΖΕΝΤΟΥ

Πρωτότυπο (Ἑλληνικὸ Ἰνστιτούτο Βενετίας. — Παλαιὸ Ἀρχεῖο, 23/50,
φάκ. 713, φ. 118^r - 119^r).

Cum ogni debita riverentia compar el fidelissimo et bon servitor dele vostre eccellentie Andrea Curcumeli, covernador dela scola di Greci posta in la gesia de missier San Zorzi dela nacion grecha, et serva et cun grave querele et acusa etdenoncio pre' Nicholo Trecento aserto prete grecho Coroneo,
5 *cumsit che aveva havuto audatia non risguardando el timor delo omnipotente Idio neli precepti divini dela santa Madre giesia né manco li comandamenti et pene gravissime delo illustrissimo Consilio di Dieci, ma in vilipendio di quello et dela religion et de tuta la nation greca si fato licito di cometer li sotoscriti deliti como qui soto apar, et prima :*

10 *1° El dito papa Tresento sia zetatto in casa sua et in la gesia nostra de San Zorzi pivi, fiade spade de suo cugnado et de suoi fioli et altre persone in bona suma et quele a mandato a Coron et in Turchia a vender ali Turchi gum suo fiozo Tteodoro fiozo de famiglia a vender in Turcia come per testimonii sara dichiarito.*

15 *2° El dito papa sia fato et fa licito de revelar le confesion dele persone si confesa da lui casa insuportabile † † et dale persone del mondo, come se provera per testimonii degni.*

3° Havendo el dito papa in suo dominio le chiave dela nostra gesia et havendo lo suo filgolo Theodoro in casa soa fiolo de famiglia si ha fato
20 *licito una note de fenzer che esta haverto uno balcon dela dita nostra gesia et tamen loro l'ano haverta con le chiave et hano tolto et robato le casselete dela oferta quale haveva da ducati 100 di contadi dentro et hano tolto etiam li arzenti la mazor parte che iera in dita iesia et la patena et altro et poi una festa coram populo ala mesa finse et fece una scomunica a chi a tolto*
25 *hover sapese cosa alcuna deba venir a revelar, et questo lo fece per coprir le sue vergogne et nui stesemo per fina che havemo saputo da degni testimonii che el dito suo fiolo a fato robaria et questo se offeremo a provar.*

4° Che in tenpo de dito papa ne sono manchato molte cose dela nostra gesia, come sono argenti, tapedi et altre molte cose et in cone et pionbi che
30 *ne portava le zurme dele galie per devocion.*

5°. Che dito papa ala mesa coram populo ne ha lesto uno breve finto

* Τὰ ἔγγραφα ἐκδίδονται ὅπως εἶναι, μὲ διορθώσεις μόνο στὴ στίξιν καὶ ἀποκατάσταση τῶν κεφαλαίων γραμμάτων.

del Reverendissimo Patriarcha de Constantinopoli et tandem era fato da lui per mostrar como ditto Patriarcha lo absolveva di soi pecadi et lo aveva per omo legal et da ben et tande iera falso fatto di suo cervello et
 35 non mai de Reverendissimo Patriarcha et questo e noto a tuto el populo e perho dicamo el omo falsario à far brevi falsi.

6º. El dito papa a fato molte tristecie in lo sacro zoé a spoxatto molti matrimonii che non li doveva spoxar perche lo ano aveva molgier et la dona aveva marito et tandem lui li spoxava con altri un'altra volta
 40 et questo piui volte.

7º. Che avendo el dito papa insieme con uno altro papa le chiave dela nostra gixia de missier San Zorzi ni ha mancato una imagine dela glorioxa Vergine Maria, la qual iera dornata de reliquie sante de Santi Apostoli et Santi Martiri et iera posta in Santa Sanctorum onde altri
 45 de loro preti non praticavano qual era de grande valore.

8º. Che el dito papa in dita iesa haverze le selpolture deli morti et spolgia li morti et toli li sui vistimenti et etiam haverze e solpolture et tiol le osa di morti e fa far herbarie con diti ossi.

9º. Che el dito papa si sta inzengnando per ingranar le persone et
 50 toleva delo olgio con el dedo suo et aspergeva sopra una figura de misser Iesu Cristo et feva che pareva dita figura sudase et poy feva le campane ad cio le persone corresse e lui robare le mese et le oferte. |

f. 118º 10º. Che dito papa non avendo timor de Dio ne vergogna dele persone del mondo quando veniva le persone a domandarlo che venise a comu-
 55 nicar alcuno, lui non voleva andar se prima non li dava talgia tanto per omo da chi uno ducato da chi piui e da chi meno altramente non voleva andar et chi non aveva de darli moriva senza li ordeni dela Santa Madre Eclexia e questo asaisime volte si come sara provato.

11º. Che dito papa confeso uno stradioto Albanexe el qual li dise
 60 in confesion come l'aveva amazado una note in falo uno altro stradioto Albanexe suo compagno el qual amazado aveva anche fradeli et diti fradeli non sapevano che dito aveva amazado suo fradelo et el dito papa dise al ditostradioto se tu vol che ti absolva de dito homicidio volgio che tu me dagi ducati 30 tanto che romaxeno dacordo in ducati 10 a darli in tenpo
 65 de ano uno ogi paga la rata lo corse che dito stradioto non li atexa ala promessa in capo de l'ano per non aver el modo et el dito papa li domando li diti ducati 10 non li avendo et lui papa visto che non li esta atexo ala promessa ando e cercato li fradeli del morto et diseli sapiati come el dito stradioto tale a amazado vostro fradelo et io ve lo so dire per la sua con-
 70 fesione a tal che dito stradioto li esta forza fuzir in Franza per schapolar la vita sua e per tanto dito papa e degno de ogni suplicio.

Si che, eccellentissimi signori, havendo comeso il simel nefandi deliti contra la leze cristiana et contra le leze et mandati delo inlustrisimo Conselgio et in vilipendio dela nacion nostra suplico ale vostre eccellentissime
 75 *signorie che sia ad meso questa mia quarela et far esaminar i vostri testimonii per favor dele raxon nostre et provando quello dico di sopra prego vostre eccellentie per iusticia che sia punito et castigato ad esempio de altri a cio che de tal sui nefandi diliti non si posa glorificar et vana glorial ala gracia dele eccellentissime signorie. Fixis genibus umiliter mi arico-*
 80 *mando.*

Β'. ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΥΘΜΙΣΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΩΝ
 ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Πρωτότυπο ('Ελληνικό 'Ινστιτούτο Βενετίας. — Παλαιό 'Αρχεῖο, Reg. 116, φ. 1^ρ - 2^ρ).

Ἰησοῦς Χριστός.

Πίνακας καιφαλεώδης καὶ τάξης νόμον ἅπερ ἐχοῦσιν νὰ φιλάσοντε ἡ ἐφιμέροισι ὁποῦ θέλουν νὰ σταθοῦν ἐν τῇ Βενετίᾳ νὰ ἐφιμεροῦν τὸν μέγαν Γεώργιον. Καὶ ἐπὶ κάμνουσιν πολλὰς φορὰς εἰ ἐφιμέρησι κάποια παραδρομὴ
 5 εἰς ζημίᾳ σωματικὴν καὶ ψυχικὴν, θέλομεν καὶ ἀποφασίζομε ὅτι τὰ κάτωθεν καπύτουλα ¹ || κεφάλαια || νὰ τοῦς ἦνε ἀναγνωσμένα τὸν αὐτόθι ἐφιμέριον ἢ ἄλλονόν, ὅγιος ἤθελε ἦσεν ὅποτε καιρῆς, ὅγιά νὰ μὴν ἡποροῦν νὰ πέσουν εἰς κανένα σφάλμα καὶ ἐβροῦν ἐτία ὅτι ἡμῆς δὲν κατέχομε ταῖς ὁδοινοῖς σας τοῦ ἀδελφάτου σας ² καὶ ὅποτε καιρῆς ἤθελαν πησί εἶνα ἀπὸ τὰ παρῶν
 10 || κάτωθεν || σφάλματα, ἐν τῷ ᾧμα, ἂν καλὰ τὸν λείπῃ καιρὸς νὰ τελιώσι τὴν ἐφιμεριάν του, νὰ πορὶ πάντοτε ὁ γαστάλδος ³ μετὰ τῆς συνοδίας || του || τὸν μ' νὰ τὸν ἐβγάγῃ τὸν ἐφιμέριον καὶ τοῦς διό, ἂν ἤθελαν σφάλῃ, βάνοντας ἄλους ἐφιμέρηους εἰς τὸν τόπον του.

Πρῶτον : Ὅτι οἱ αὐτήνῃ ἡ ἐφιμέροισι ἢ ἄλῃ || κατὰ καιρὸν || ὄντε ξαγο-
 15 ρέβγουν ⁴ νὰ μὴν ποροῦν νὰ στενέβουν τὴνάν για πλερομὴν μόνον ὅτι τοῦς δίδουσιν αὐτοπροερέτος ἡ χριστιανῇ μίτε νὰ ποροῦν νὰ γιρέβουν τὸν ἄστενὸν φλορία γειὰ ἀλλαῖς ἐκκλησίαις μόνον για τὴν παροῦσαν τὴν ἐδικί μας.

Δεύτερον : Ἐτὶ νὰ μὴν ποροῦν μὲ γραφὲς || ἢ φέδες || ⁵ καμιανῆς λογῆς νὰ ζητίξουν || ἢ Φράνκον ἢ Ρομέον || για λόγον του μίτε για ἐκκλησίαις του μίτε
 20 για ἄλλον μόνον για τὸν ράων μας καὶ ἐτούτο πάντοτε γιρέβοντας || μὲ || θέλημα πάντοτε τοῦ γαστάλδου καὶ ὅχῃ ἁλέως· καὶ ἂν παραβοῦν καὶ κάμον ἁλέος, νὰ τοῦς βγάνουσιν τοῦς πτέοντας, ὅς ἀνοθεν ἦπαμεν.

Τρίτον : Νὰ μὴν πορὶ νὰ στενέβῃ τοῦς ἐπτοχοῦς ὄντε δὲν ἔχουσιν νὰ δόσουν τόσον εἰς βάπτησμα, εἰς ξαγορά, εἰς κινονίαν, εἰς θανὴν καὶ εἰς ἡ
 25 τι ἄλόν.

Τέταρτον : Ἀκόμη, ἂν ἀποθάνῃ ἡ κλησιαστικὸς ἢ λαγκὸς ὅπου νὰ ἦνε

ποτοῶς νὰ μὴν ἔχῃ νὰ θαντί, νὰ μὴν ποροῦν οἱ ἐφιμέριοι νὰ περπατοῦν τὸ φόρο ⁶ ἢ ἀλώθε ζητόντας γιὰ νὰ τὸν θάψουν μόνον νὰ τὸ κάμουν γιὰ ἀγάπη
 29 Θεοῦ· καὶ ἂν δὲν ἔχουσιν τὸν τρόπον εἰς τῆποτε λιανὸ ἐξοδιά, νὰ τὸ λέγῃ τοῦ
 f. 1^v γαστάλδου καὶ | ὁ γαστάλδος νὰ δίδῃ ἀπὸ τὴν κάσα τῆς ἐκκλησίας· καὶ ἂν δὲν
 ἔχῃ ἢ κάσα, ὁ ἀριθμὸς τὸν μ' ⁷ νὰ κάμουν τὸν τρόπο γιὰ τέτια ἡπόθεσι.

Πέμπτον : Ἐτη νὰ μὴν ποροῦν ἢ ἐφιμέριοι νὰ παγένουν νὰ μεταλανθά-
 νουν τοὺς ἀστενῆς τὸ τ' ἀπόγεμα μὲ παρυσίαν, μόνον τὸ ταχῆ· καὶ ἂν λάχῃ
 ἀνάνκι, νὰ παγένῃ κριπτῶς, ὅσαν ἔνε τὸ δίκιο, νὰ μὴν μᾶς ἀναγελοῦσι· καὶ
 35 νὰ ἦνε κρατιμένῃ ⁸ νὰ παγένουσιν εἰς καιρὸν ἀνάνκις εἰς τὴν μετάδοσιν, λέγο
 πάσα ὄραν, νὰ μὴν ἡποροῦν νὰ βρίσκουν ἐτία καμία.

Ἐκτον : Ὅτη νὰ μὴν ποροῦν ἢ ἐφιμέριοι νὰ ἐντένουσιν εἰς καπιλεία
 καὶ εἰς ἀλλοῦς τόπους ἀπρεπους, ὅτη ἦνε ἀταξία ἐδικὴν τον καὶ ἐντροπὴ τοῦ
 γένους.

40 Ἐβδομον : Ὅτη ἂν οἱ ἐφιμέριοι ἤθελαν ἔχῃ πεδιά καὶ ἤθελαν ἡβρήσι
 τόσον ἢ ἐφιμέριοι ὅσον καὶ τὰ πεδιά τον τοὺς ἐκλεκτοὺς || καὶ τοὺς ἄλους
 ἀδελφοὺς || δίχος ἐτία, τότες ὁ γαστάλδος νὰ κράζῃ καπίτουλο καὶ νὰ τοὺς
 βγάξῃ δίχος καμία ψιχοπώνεσι.

Ὅγδοον : Ἐτη ὁπόταν ἢ ἐφιμέριοι τὸν ἠθέλεν δόξῃ νὰ ἡποῦσιν ὅτη,
 45 ἂν ἢ ἀδελφοὶ θέλου θελίσιν νὰ μᾶς βγάλουσιν ἀπὸ τὴν ἐφιμερίαν, ἐμῆς θέλομεν
 ἡπάγῃ εἰς τὸν Πατριάρχῃν ἢ Λεγάτον ⁹ || ἢ Αὐθεντία || καὶ θελομέν τους
 κάμῃ ὅτη νὰ μᾶς κρατίσουν στανικός τον, τότες ὄντῃν τὸ μάθη ὁ γαστάλδος,
 νὰ κράζῃ καπίτουλο καὶ νὰ τοὺς βγάλῃ ἐκ τὴν ἐφιμέρια ἂν καλλὰ δὲν ἔσοσε
 ὁ καιρὸς τον· καὶ ἂν αὐτὴν ἤθελαν γιρέψῃ μὲ τὴν κρίση νὰ σεβοῦν ¹⁰ μέσα, ὁ
 50 γαστάλδος νὰ ἦνε κρατιμένος μετὰ τοὺς ἀδελφοὺς νὰ κάμνουσιν ἅπασαν ἐξο-
 δον τῆς κρίσεως. Καὶ ἐτοῦτο λέγο ὅτη ἐγηνεν ἄλλες φορὲς ἀπὸ ἐφιμέριους, ὡς
 f. 2^r καθὼς τὸ κατέχουσιν ἢ παλεοί. Φανερόν ἦνε εἰς τοὺς πάντας | καὶ εἰς ἡδιστὴν
 πασανὸν ἀδελφὸν ὅτη ἢ ἡμετέρα ἐκκλησία ἕναν καιρὸν ἡτὸν ἡπόκλητι ¹¹ τῆς
 ῥομασικῆς ἐκκλησίας. Τόρι δὲ ἢ αὐτὴ ῥομασικὴ ἐκκλησία τὸν διτικὸν ἐπῆρε
 55 χάριν τοῦ γένους τὸν γρεκὸν καὶ ἐκαμέ τους ἕνα μπρέβε ¹² εἰς τὸν καιρὸν τοῦ
 πάπα Παύλου Τρίτου ¹³, ὅτη οὐδεοὶς ἀρχιερεὺς λατίνος νὰ μὴν πορῇ νὰ
 ἐνποδίσῃ τοὺς ἡερεῖς μας εἰς τὴν τάξην μας, μὰ νὰ ἡμεστεν ἀνενπόδιση,
 ἀσκανδαλιστῇ, ἀνερμίνευτῇ ἡπ' αὐτον. Καὶ ἐτούτο τὸ ἐκαμεν ἡπὸ χάριν ζη-
 60 τιθίνε ἡπὸ τὸν ἐμὸν προαπελθώντων ἀδελφόν. Καὶ οὗτος ἐγινεν τὸ παρὸν
 νὰ ἦνε γραμμένο οὗτος ἐλληνικός εἰς τὸν κοντικά ¹⁴ μας ὁδία νὰ τὸ ἀναγνώθουν
 ἢ ἡερεῖς ὅποῦ θέλουν ἐφιμεροὶ τὸν ναὼν μας.

Ἐπιμελεία ἐμον Ἰμπολύτου Βάρελι ¹⁵, ἀδελφὸς τοῦ θείου ναοῦ τοῦ
 μεγάλου Γεωργίου, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἐδεσιμοτάτου ἀρχόντος κυροῦ Ἐμα-
 νουήλ τοῦ Καντακουζινού ¹⁶, τοῦ ἀξιοπύστου γαστάλδου καὶ τὸν ἐτέρον ἀρχόν-
 65 τον, τὰ ὁπία ἀνοθεν εἰς πίστοσιν καὶ ἀλήθεια ἐμπαλοταρίστη ¹⁷ μὲ τοὺς σα-
 ράντα καὶ ἐπιάστη εἰς το νὲ n^o — καὶ εἰς τὸ οχῃ n^o —.

Σ Χ Ο Λ Ι Α

1. Καπίτουλο (ιταλ. capitolo) είναι τὸ κεφάλαιο (βιβλίου π.χ.) ἢ ἄρθρο ἀπόφασης ἢ συνθήκης, ἀλλὰ καὶ ἡ συνέλευση, τὸ συμβούλιο τῶν μελῶν μιᾶς Ἀδελφότητος ἢ ἄλλων θρησκευτικοῦ χαρακτήρα σωματείων.

2. Τὸ καταστατικὸ βιβλίο τῆς Ἀδελφότητος ἦταν ἡ Mariegola (= Reg. 219), ὅπου καταγράφονταν ἀποφάσεις καὶ κρατικὲς διαταγὲς ποὺ ρυθμίζαν τὴ λειτουργία της.

3. Γαστάλδος (βενετ. gastaldo ἢ castaldo) ἢ guardian ὀνομαζόταν ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς Ἀδελφότητος. Γιὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ γαστάλδου βλ. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Συμβολὴ στὴν ἱστορία..., σ. 19 - 20.

4. Ξαγορεύω = ἐξομολογῶ.

5. Φέδε, ἡ (ιταλ. fede) = πίστη, (ἐδῶ) πιστοποιητικό.

6. Φόρος, ὁ (λατ. forum) = ἀγορά.

7. Εἶναι τὸ συμβούλιο τῶν 40 ποὺ ὀνομάζονταν Banca· βλ. ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, ὁ.π., σ. 29 - 31.

8. Κρατημένος = ὑποχρεωμένος, ἀναγκασμένος.

9. Λεγάτος (ιταλ. legato) = ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ παπικοῦ κράτους.

10. Ἡ ἔννοια τῆς φράσης εἶναι: ἂν θελήσουν μὲ ἔνδικα μέσα νὰ παραμείνουν στὴ θέσῃ τους.

11. Ὑποκλιτὴ = ἐξαρτημένη, ὑποταγμένη.

12. Μπρέβε, τὸ (ιταλ. breve) = παπικὴ ἐπιστολή, βούλλα.

13. Πρόκειται γιὰ τὴ βούλλα τῆς 22 Ἰούνη 1549 ποὺ ἐξάπόλυσε ὁ Πάπας Παῦλος Γ'. βλ. GIORGIO FEDALTO, Ricerche storiche sulla posizione giuridica ed ecclesiastica dei Greci a Venezia nei secoli XV e XVI, Firenze 1967, σ. 81 - 82.

14. Κώδικας (ιταλ. codice) εἶναι τὸ βιβλίο ποὺ περιέχει ὅλους τοὺς κανόνες ποὺ ρυθμίζουν τὴ ζωὴ τῆς Ἀδελφότητος.

15. Γιὰ τὸν Ἰππόλυτο Βάρελη, γνωστὸ κωδικογράφο καὶ τυπογράφο στὴ Βενετία, βλέπε σύντομο βιογραφικὸ σημεῖωμα ΦΑΝΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, ὁ.π., σ. 99.

16. Βλ. παραπάνω, σ. 87, σημ. 7.

17. Μπαλοταρίζομαι (ιταλ. ballotarsi) = ψηφίζομαι.

ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ Β'

Β'. ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΣΤΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ ΝΑ ΖΗΤΟΥΝ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΕΣ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΟΥΣ

Πρωτότυπο, ὁ.π., φ. 3^ο.

Τέταρτο : Ἐτι ὁ γαστάλδος ὁ ἐβρισκόμενος τόσον τότε ὥστε καὶ τότε καιρῆς ὅντε βάνοντε καὶ ψηφίζοντε ἡ ἱερῆς μεθ' ὅρκου νὰ τοὺς γιγέρουν ὅτη γραφὲς ἤθελαν ἔχη γιὰ ζητιὰ γιὰ ἐκκλησιᾶς τον καὶ αὐτίνες ἐ γραφὲ νὰ στέκοντε εἰς χεῖρας τὸν γαστάλδον ἕως ὅπου αὐτίνος ὁ ἐφιμέριος ἡ ἐφιμέριοι ἤθελαν ἡ ὁ τελείωσι τὸν καιρόν τον ἡ ἐντὶ ἀπὸ τὴν ἐφιμερίαν μας καὶ τότε νὰ τὸν δίδη ταῖς γραφὲς τον νὰ πορῇ νὰ κάμῃ ὅτη θέλῃ μὰ ὅχη ὥστε ἐνε ἐφημεροῖι μας νὰ ζητοῦν γιὰ ἐκκλησιᾶς τον, μόνον γιὰ ἐτούτην, ὥσαν ἦνε τὸ δίκιο ὡς καθὼς αὐτίνῃ ἡ ἐφιμέροῖι ζόσῃν ἡπὸ τῆς αὐτῆς μονῆς οὗτος καὶ αὐτίνῃ οὐ φιλοῦσῃν διὰ ταυτὴν βοηθίῃ με λόγῳ καὶ ἐργῶ εἰς ἀνάκτισιν τοῦ θεῖου αὐτοῦ ναοῦ.

Β'. ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ΑΞΙΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΓΕΩΡΓΙΟ

Πρωτότυπο, β.π., φ. 4^ρ.

Ἐτούτη ἡ ἐκκλησία ἔχη χρία παπὰν ἕναν νέον καὶ ἕναν γέρον. Ἐτούτη ἡ ἐκκλησία ἔχη χρία ἕναν πνευματικὸν ἱερομόναχον ἀπὸ κανένα μοναστήρι βασιλικῷ* ἦνα διορθόσι τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ ἦνε ὁ ἱερομόναχος ἀπεσταλμένος ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου ἢ καθιγουμένου, ὅτη πολλὴν κερὸν ἔχουν ἐ 5 ψιχε τῶν χριστιανῶν ἀπὸν πάσκουν, διὰ τὸ μὴ ἦνε ὡς καθὼς πρόεπη· καὶ ὁ νοῶν νοήτο.

* Βασιλικὰ μοναστήρια ἦταν ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν ἰδρύσει οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες καὶ μὲ χρυσόβουλλα εἶχαν ἀπαλλάξει τίς περιουσίας τοὺς ἀπὸ κάθε φόρο. Τὴν ἐποπτεία τῶν μοναστηριῶν αὐτῶν εἶχε ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης.

Γ'. ΑΜΟΙΒΗ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΩΝ

Πρωτότυπο (Ἑλληνικὸ Ἰνστιτούτο Βενετίας. — Παλαιὸ Ἀρχεῖο, Reg. 116, φ. 5).

Parte sopra le caxe dela gexia sia un || dui || luogi per i capelani et li altri si debi tenir per cantori che paresse a li | 40 | et non possa el gastaldo ne altri fratei delli 40 o altri di fora meter done, omeni, monege o altro dove stano i religioxi ma veramente se vorano i quarantta possino 5 prender ordine et passarla la volonta per il capitolo di 40 altramente non si possi far.

Et si come si scriva ogni prima domenega per uno nonjolo et ogni domenega a rechiesta di ogni uno si manda ilu jirca per conpiagir ogni uno ai sui poveri che lie rechiade la qual cossa prima se die proveder alli 10 poveri nostri religioxi o altri che veramente vengono et cantano al culto divino et senca di quelli non si po far sia et se intenda che ogni dominicha la segunda ofertta va a torno sia per i cantori et se si hora per qualche povero si po la festa over il sabo far recoltta overo anche la domenega disiedo a quella di cantori i qual danari siano dati con consenso del gastaldo 15 et i dui govevradori et vicario et schrivan a ditto cantor o cantori sechondo il meglio a loro parera.

Et piu et perche veneno qui pretti et frati per star qui senza cauxa l'andara parte che veramente tuti i pretti et frati che veniseno qui per litte o per conprar o vender per sui monesterii et con ordeni dei sui luogi 20 quelli veramente possano star et albergar nelle caxe della gexia fino si espediscano ma tuti quelli simul far vagabondi che per tenpo veniseno o f. 5^ρ preti o frati non siano alozadi per piu di 15 || zorni || et questo | ajio insta interno o vadi via overo vadi a star fora delli lochi over caxe della nostra gexia.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

Α'. ΣΤΟΥΣ ΙΤΑΛΙΚΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ

Andrea 17	Machario 19
Antonio 12	Macharius Cretensis calojerus 8
Apostoli Arsenio 22	Macri Pahumio 39
Assene 2	Malaxò Nicolò 28
Atalioti Achachio 4	Manasi dal Zante 37
Athanail Zuanne βλ. Nathanail	Marcopulo Joannichio 35
Augerino Ioanni 21	Michali quondam Cosme 1
Auloniti Tomaso 33	
	Nathanail Zuanne 43
Barelli Basilio 30	Nicola da Patino 32
Benedeto monacho 29	Nifio calogioro 14
Benedin papà 27	
	Onufrio 25
Caloicio· βλ. Atalioti Achachio	
Calofono Costantino 26	Perdicari Josep 5
Capnissi Janni 10	Petro papà 13
Cartano Joannichio 18	Porfiro Anastasio 24
Costantin dal Zante 16	Pothitto Patignotti 38
Draga Zuanne 42	Rarturo Alexi 41
	Rosso Joannes 9
Giacomo Fra di Monte Sinai 20	
Gramaticopulo Stamati 34	Sabinus Michael 15
Grigorio dal Zante 36	Servo Andrea 11
Jiprioto prete 31	Trecento Nicolò 23
Joanichio veschovo dal Zante 35	Trvisanus Georgius 7
Johannes Grecus de N. di Romania 3	
	Varius Georgius 6
Lazaro Costantin 40	

Β'. ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ἀντρέας 17	Βάριος Γεώργιος 6
Ἀντώνιος 12	Βενέδικτος καλόγερος 29
Ἀποστόλης Ἀρσένιος 22	Βενέδικτος παπάς 27
Ἀρσένης 2	
Ἀτταλειώτης Ἀνάκιος 4	Γραμματικόπουλος Σταμάτης 34
Αὔγερινός Ἰωάννης 21	Γρηγόριος ἀπὸ τῆ Ζάκυνθο 36
Αὔλωνίτης Θωμάς 33	
	Ἰάκωβος καλόγερος Σιναιτης 20
Βάρελης Βασίλειος 30	Ἰωάννης ἀπὸ τὸ Ναύπλιο 3

Ἰωαννίκιος ἐπίσκοπος Ζακύνθου 35

Καλοίτσιος· βλ. Ἀπταλειώτης Ἀκάκιος

Καλόφωνος Κωνσταντῖνος 26

Καπνίσσης Ἰωάννης 10

Καρτάνος Ἰωαννίκιος 18

Κυπριώτης παπᾶς 31

Κωνσταντῖνος ἀπὸ τῆ Ζάκυνθο 16

Λάζαρος Κωνσταντῖνος 40

Μακάριος καλόγερος ἀπὸ τὴν Κρήτη 8

Μακάριος 19

Μακρῆς Παχώμιος 39

Μαλαξὸς Νικόλαος 28

Μανασῆς ἀπὸ τῆ Ζάκυνθο 37

Μαρκόπουλος Ἰωαννίκιος 35

Μιχάλης τοῦ ποτὲ Κοσμᾶ 1

Ναθαναὴλ Ἰωάννης 43

Νήφων ἢ Νύμφων καλόγερος 14

Νικόλας ἀπὸ τὴν Πάτμο 32

Ντράγκας Ἰωάννης 42

Ὀνούφριος παπᾶς 25

Περδικάρης Ἰωσήφ 5

Πέτρος παπᾶς 13

Ποθητὸς Πάτμιος 38

Πόρφυρος Ἀναστάσιος 24

Ραρτοῦρος Ἀλέξιος 41

Ρῶσος Ἰωάννης 9

Σαβίνας Μιχαὴλ 15

Σέρβος Ἀντρέας 11

Τριβίζιος Γεώργιος 7

Τριζέντος Νικόλαος 23

RIASSUNTO

EFTICHA LIATA, *Preti greci a Venezia dal 1412 al 1558 (elenco e documenti)*, pp. 85 - 110.

Durante i primi anni della sua fondazione la Confraternita dei Greci di Venezia è turbata spesso da scandali provocati soprattutto da sacerdoti che affluivano in numero sempre maggiore rivendicando un posto di cappellano dei greci ortodossi di questa città. Il Patriarcato cattolico di Venezia approfitta di questa situazione per intromettersi continuamente negli affari dei greci cercando di imporre la sua volontà. In questa circostanza il Consiglio Direttivo della Confraternita intraprende una lotta per respingere la tutela ecclesiastica latina e cerca di stabilire regole severe che obbligano i cappellani ed in genere i preti ortodossi di Venezia ad un modo di vita irreprensibile, come risulta dai documenti, italiani e greci, qui pubblicati. Questi documenti sono preceduti da un elenco che contiene 43 nomi di preti greci, cappellani e non, incontrati nei documenti stessi come officianti della chiesa greca o semplicemente dimoranti a Venezia dal 1412 al 1558.

